

O OBCOVÁNÍ S LIDMI.

NOVÝ PRŮVODCE DOBROU SPOLEČNOSTÍ.

KNIHA PRAVIDEL

pro cvik dobrých a jemných mravů, společenských
vtipův a domácích povinností.

Na základě díla

šlechtičny F. Hohenhausenové

vzdělal a pořekadly, příslovími a výroky čelnějších básníků
a spisovatelů českých valně rozšířil

ANT. KONST. VÍTAŠ,

náitel a redaktor.

V PRAZE.

Nakladatel FR. A. URBÁNEK, knihkupec
pro literaturu paedag. i hudebni a pomůcky učebné.

1893.

FR. A. URBÁNEK,

knihkupec pro literaturu paedag. a pomůcky učebné
V PRAZE,

na Ferdinandské třídě v č. 25. n.

odporučuje následující knihy:

Žena ve svém povolání.

Sepsala V. Lužická.

Cena 80 kr., skvostně vázané 1 zl. 80 kr.

OBSAH: I. Rodina. II. Strážný duch rodiny. III. Úkol ženin v rodině. IV. Chrámek osvěty v rodině. V. Nevěsta. VI. Manželka. VII. Hospodyňka. VIII. Matka. IX. Žena osamělá.

Památka po dobré matce

čili

Poslední rady dceři její.

Od Klem. z Taňských-Hoffmannové.

Z polštiny přel. Fr. M. Vrána.

Cena 1 zl., skvostně váz. se zl. ořízkou 2 zl.

OBSAH: Úvod. — Část I. Amalii. O pohlaví ženském. O zdraví. O zevnějšku. O domácím ženském znměstnání. O potřebě pojiti krásu duševní a krásou tělesnou. — II. O pravdivé pobožnosti. O lásce k rodičům, rodině, příbuzným, mocnárí, vlasti a o vděčnosti. O ctnostech ženě potřebných. O srdci. O zdobě rozumu. O četbě. — III. O pomluvě. O zvědavosti a klepech. O sobectví a odmílnovačnosti. O marnivosti, koketnosti a žárlivosti. O nehospodářství a nepořádku. O piepjatosti. — IV. O přátelství. O lásce. O manželství. O lásce mateřské. O velikém světě a jeho soudě. O štěstí. — Životopisný obraz Klementiny z Taňských-Hoffmannové.

Rady řidičím pěstounkám

na školách mateřských.

Sepsala Pape-Carpentierová. Přeložila B. Ledvinková.

Cena 60 kr.

PROSPEKT.

Nákladem knihkupectví Fr. A. Urbánka v Praze,
na Ferdinandské třídě v č. 25. n., počalo vycházeti:

O OBCOVÁNÍ S LIDMI.

NOVÝ PRŮVODCE DOBROU SPOLEČNOSTÍ.

Kniha pravidel

pro cvik dobrých a jemných mravů, společenských
vtipův a domácích povinností.

Na základě díla

šlechtičny F. Hohenhausenové

vzdělal a pořádky, příslovími a výroky čelnějších básníkův a
spisovatelů českých valně rozšířil

ANT. KONST. VÍTÁK.

*Mravům nejprve uč, pak teprve
moudrosti, jás neučí se dobře bez mravů.*

Seneka.

Pravidla dobré společnosti zachovávatí sluší, i
když zavdy *nepohodlnými a nepříslušnými* nám býti
se zdají. Byť i bychom sebe učenější byli, bez do-
brých mravův ani sobě, ani dobré společnosti bychom

neprospěli, jak trefně dí *Komenský* ve svých *Pravidlech mravů*: „Kdo prospívá v umění a neprospívá v mravech, více neprospívá nežli prospívá.“

Pravidla dobré společnosti jsou však *měnitelna jako moda*; a tudíž pro nový věk tak mnohý způsob a obyčej nepotřebným a zbytečným se stal, který druhdý za slušný a nutný pokládán byl. Způsob chování se, uklánění se, tančení, sezení a chození změnil se od těch čas, kdy svobodný pán *Knigge* svou znamenitou knihu „O obcování s lidmi“ psal, kdy lord *Chesterfield* vzor světoobčana nastínil, a kdy šlechtic *Rumohr* svou satiru o zdvořilosti vydal.

A proto neváhali jsme vzdělati *nejnovější* dílo toho druhu, výtečný spis *šlechtičny F. Hohenhausenové*, pravidla dobré společnosti obsahující. Odhodlali jsme se k tomu tím cchoťněji, an spis ten není toliko „Průvodcem dobrou společností“, ale též „rádcem při dobrém vedení a vychovávání dětí.“ Nám právě nedostává se spisů vychovatelských pro rodiny: a tudíž těšíme se plnou nadějí, že „Průvodce dobrou společností“ od rodičů, matek i otců, vychovatelův i vychovatelek a dospívajících dívek vděčně přijat bude.

Přečetnými citaty a doklady z mudrosloví našeho a ze spisů výtečných našich spisovatelův a básníků nabyta „Kniha slušnosti a jemných mravův“ rázu právě českého. Tyto citaty a doklady nemálo přispívají ku seznání literatury naší vůbec, pěkné pak

zvláště. *Znalost pěkných a zdařilých míst z klasiku značí zajisté velikou míru povšechné vzdělanosti, již mnozí národové, zejména Němci se honost, při každé příležitosti básníků svých citujíce.*

„Kniha slušnosti a jemných mravův“ jest rozdělena ve 3 hlavní oddíly: Prvý obsahuje zákony a pravidla dobré společnosti, pojednává o dobrých mravech, o mluvě pospolitě a o ryzosti jazyka českého, o návštěvách, o době nevěstenství a o sňatcích; o tom, jak jest členům rodiny mezi sebou se chovati, o veliké společnosti, o slavnostech rodinných, o dnech smutku, o veřejných slavnostech; o tom, kterak při dvoře a u osob vysoce postavených chovati se sluší, o ošetřování těla, o písemném obcování, o umění líbiti se; o tom, jak s nemocnými zacházeti, o dětinci, o povinnostech dobré hospodyně atd. — Ve druhém díle obsažena jsou pravidla mravův a vychovatelské pokyny; ve třetím pojednáno o potřebách ku šperkování se, o kuchyni a o stole, o vhodných domácích prostředcích atd.

„Kniha slušnosti a jemných mravův“ bude vycházeti v sešitech Šarchových; všech sešitů bude asi pět.

Cena vkusně upraveného (tisk ve 2 barvách) sešitu o 4—5 aršících jest 40 kr., poštou 45 kr.; v předplacení stojí celé dílo (třeba by činilo i více sešitův; méně než 5 jich sotva bude) 2 zl., poštou 2 zl. 30 kr.

**Po ukončení díla zvýšena bude cena
krámská.**

Vznášejíce prosbu ku všem přátelům české literatury, zvláště pak ku vlasteneckým paním a dívkám našim, aby potřebný tento podnik podporovali, doufáme, že vyhovíme všem požadavkům, jež na spisy, o pravidlech dobré společnosti pojednávající a k dobrému vedení a vychovávání dítek radící, kladeny bývají.

Příhlášky přijímá každé knihkupectví.

V PRAZE v únoru 1883.

Ant. Konst. Víták,

spisovatel.

Fr. A. Urbánek,

nakladatel.

I.

Dobrá společnost.

Dis-moi qui tu hantes, et je
te dirai qui tu es.

Pověz mi, s kým obcuješ, a
řeknu ti, kdo jsi.

Staré přísloví.

Z pospolitého žití vzdělaných lidí stává se
dobrá společnost; ona jest květem osvěty,
po dlouhých bouřích a krutých časech se rozviv-
ším. Třeba ji ošetřovati a zvelebovati; zvy-
kův a obyčejů, nepřízeň doby přeživších, jest
zachovávat, nemá-li společnost sama v záhubu
vejíti. Na doklad slov těchto stůjtež zde z „Muzy
moravské“ tyto veršíky:

Obcování s paními jest dobrých mravů zdrojem.

Dobrá společnost.

„Nad bohatství a vše jmění
nejlepší zisk jsou umění,
rozšafnost a mravní ctnosti —
kdo to má, jest možný dosti.“

Zvyky a obyčeje pojmáme dle francouzského vzoru slovem „etiquette“, které nyní také dle způsobu psaní českého (etiketa = slušnost, dvornost) u nás platnosti nabylo, čímž skoro ještě významnějším se stalo. Etiketa tvoří téměř kouzelný řetěz kolem dobré společnosti, záštitu proti ničujícím vlivům a neoprávněným vetřelcům; vyloučení býti z dobré společnosti je pohromou, kterouž ne zřídka zhořčeny býti mohou nejšťastnější podmínky životní. Připojujeme však ihned k útěse, že téže snadno vyhnouti se můžeme, budou-li nauky, jichž většina sobě váží, a jež v knize této obsaženy jsou, též pravidlem našim.

Znalost zvyků a obyčejů, dobrou společnost ovládajících, je v našem osvíceném věku nejjistějším prostředkem proti urážce výlučnosti. Dobrých a jemných mravů lze nám sobě osvojiti, nejhlavnějším zákonům dobré společnosti možná se přiučiti. Zřetelná a pochopitelná nauka o tom

---

Kde jest každý takým, jak se zdá,
snadné tam je srozumění,
tam též druh ke druhu láskou plá,
těžké pak jest rozloučení.

Společenské povinnosti.

---

nejužitečnějším jest věnem pro život, jehož rodiče a vychovatelé chovancům svým poskytnouti jsou s to.

Avšak těchto nauk nedoporučujeme toliko mládeži, lze jich v každém věku upotřebit', a jsou vždy užitečny. Jak často přihodí se, že teprv později s dobrou společností obcovati nám jest, že jsme jí ve venkovské osamělosti aneb v návalu práce odvykli, aneb že zaneprázdnění jsouce, nebylo nám lze, v téže náležitě sobě vésti. Z této knihy volně se moci poučovati, bude ve případech takových zajisté vele-vítáno. Podobně mladá děvčata i při vzdělání sebe výbornějším přicházejí jako mladé paničky zavdy do rozpaků, jak by povinnosti dobré společnosti konány býti měly, a tu přijdou jim pak zajisté nauky této knihy jakožto výpomoc v nouzi vhod.

Také starší paní mohou povýšením svých mužů v čase pozdějším k tomu poukázány býti, by dalekosáhlým povinnostem při představení se dosti činily, ku kterémužto účelu naše kniha zajisté dostatečných pravidel poskytnouti by mohla.

Často učiněny pokusy k pohanění dobré společnosti, ano i Göthe napsal za tou příčinou tento epigramm :

Šlechetný s šlechetnými obcuje,
stálou s nimi přízeň pěstuje.

Dobrá společnost.

Gute Gesellschaft hab' ich gesehen; man nennt sie
die gute,
weil sie zum kleinsten Gedicht nicht die Gelegenheit gibt.

Dobrý jsem spolek uviděl; dobrým lid ho nazývá,
k smyšlenkám poněvaďž látky neposkytuje.

Básník, kteréhož zajisté za vznešeného muže máme, vyslovil tím podstatné pravidlo dobré společnosti, abychom totiž pokud možná nejvíce hladký, nepřístupný zevnějšek zjevovali a úzkostlivě se střežli, nápadně mluvit neb činit. A naše národní mudrosloví k tomu dokládá: „V cizím domě nejlépe být hluchým, němým, slepým. Co tě nepálí, nehas. Kdo cti nemá, jinému ji nedá. Kdo vždy chyby jiných odkrývá, umře, anižby kdy své chyby poznal.“

Jakkoli dobrá společnost, jako všechna lidská zřízení, znak nedokonalosti na sobě vrytý má, je přece jediným uskutečněním ideálu důstojného spoluzití člověčenstva. Všichni, již tutéž haní, cítili by se přece velice uraženými, kdyby ze spolku vzdělaných vyloučení býti měli.

Charakteristickým znakem dobré společnosti je zdvořilost; proto snažme se, samolásky jiných šetřit, ale také svých slabostí pokud možná nejvíce ukrývat. K tomu dí Komen-
s k ý: „Ve všem chování tvém nelibiž se nic

Na každém místě jest polovičné nebe, kde lidé
lidmi jsou a vespolek se milují.

Společenské povinnosti.

---

nuceného a strojeného; prostota a přímost ve všem jednání budiž ti pravidlem jediným.“ — V „Muze moravské“ čteme:

„Člověk způsobu vlídného,
tichého a zdvořilého
všude sobě v světě dosti
získá cti a náklonnosti.“

Václav Vyškovský praví: „Zdvořilost je skrovničkový prostředek a nejmenší útrata, kterouž velké věci lacino kupujeme.“ A případná k tomu pořekadla: „Jedna zdvořilost druhou stihá. Kdo druhého ctí, sám z toho chválu mívá. Ne tomu čest, komu ji dáváme, ale tomu, kdo ji dává.“ Pročež jestiž skoro vždy nejlepším pravidlem, díme-li sami k sobě:

„Co by tobě bylo protivné,
nechtěj uvaliti na jiné.“

Ctnost' jest anděl, jehož kráse
nic nemůž' se vyrovnati;
kdo ji poznal v její spáse,
ten ji musí milovati.

Jablonský.

II.

Dobrý mrav a jemný takt.

C'est le ton qui fait la musique.
Takt činí dobrou hudbu.

Z hudby bere me významu toho, jímž chování se v dobré společnosti naznačujeme; poněvadž však, co dobrý mrav a jemný takt jest, málo slovy naznačiti se nedá, věnovali jsme k vysvětlení téhož zvláštní odstavec. Dobrému mravu přiučíme se cvikem, jemný takt vrozen bývá. Běřeť původ svůj v srdci, a jest nejvíce majetkem paní, srdcem myslících. Jablonský o srdci píše takto:

Mnoho mluvití a mnoho pověděti není totéž.

Dobrý mrav a jemný takt.

„A tré srdce, perla všeho,
podobej se slaríku,
jenž tu tluče pro každého
ve svém klidném lesíku.“

„Krása,“ dí K. M. Ehrlich, „je prchající obláček, dobrota srdce však modro nebes, které se i tehdaž na nás usmívá, když se všecky barevné obláčky ztratí.“ A naše přísloví: „Jaké srdce, takový jazyk. Čím srdce nadchnuto, tím ústa jsou naplněna. Co v srdci vře, to v ústech kypí. Jaký člověk, taková řeč.“

Jemný takt viděti je velmi často více na tom, co nemluvíme a co nečiníme, než na opaku. Herder praví:

„Mlčeť uť se, příteli, neb řeč stříbru podobá se,
v pravý čas mlčeti jest ale zlato ryzí.“

A v „Mudroslovi“ čteme: „Povíš-li slovo plaše, tisíci koňmi nevytáhneš ho zase. Člověk po řeči, bylina po vůni se pozná. Jaký pán, taký krám. Rána se zhojí, ale slovo ne. Dobře uvaž slovo prve, nežli je vypustíš. Cokoli mluvíte, dříve přemyslete. Beř slova na vážku. Každý mluv, co by ho ctílo. Kdo mluví, co chce; uslyší, co by nerád. S mlčenou nejdál dojdeš. Kdo umí mlčeti, ten nezahyne. Dej

---

Pravdu každý chválí,
ne každý ji chrání.

Dobrý takt a jemný mrav.

---

jazyk na řetěz. Kdo jazyk nedusí, často pokoj ruší. Mlčelivost pěkná ctnost. Kdo neumí mlčet, neumí i mluvit. Dobře jazyk za zuby mít. Hubu zapni, oči napni.“ Z něžného ohledu na jiné varujme se toho, bychom něco nepříjemného nepřipomenuli, neb něco urážlivého nepodnikli. Zdrželivé chování bude v dobré společnosti vždy nejjistějším prostředkem, by neurazilo se neb aby z taktu se nevyšlo. O nauce této čteme v Jablonského „Moudrosti otcovské“ tyto pěkné verše:

„Dvě věci dle moudrých rady
nenos na trh veřejnosti,
a ty jsou: bližního vady
a tvé vlastní, synu, ctnosti.

Neboť ony již v svém jménu
nehezke jsou věru zboží;
tyto však již trátí cenu,
vlastník-li je sám vyloží.“

A k tomu přísloví: „Nemluv pyšno, by na zlé nevyšlo. Jaká otázka, taková odpověď. Na dobrou otázku dobrá odpověď. Hněv a jazyk na uzdě měj, málo mluv a mnoho rozuměj. Kdo mnoho mluví, buď lže neb se chlubí.“

Každý cení, ale jak?
padesátý naopak!

Co vyrozumíváme slovem vznešený.

Uhlazenost formy nezvrhniž se však ve chladnost, zmírněné proslovení nikoli v jednozvučnost. Kdo se jistým cítí ve všech pravidlech dobrých mravů, nebude jimi zajisté stísněn; kdo vyplnití dovede formu jádrem duševním, bude jistě všude za dobrého společníka pokládán. Příslovi dí: „Hrnec se poznává po klepání, blázen po štěbetání.“

Jestliť bohužel mnoho zlých náklonností v dobré společnosti. Hraběnka Ida Hahnová, jsouc kdysi velmi slavným zjevem ve světě, praví o nich takto: „Každý chce býti nyní vznešeným a nekoná nic jiného nežli nejhloupější pýchu povýšence, aneb jeví nejsměšnější bázeň před soupeřstvím. Každý snaží se, by nejslavnější známostí chlubití se mohl; snahou touto posedlí trápení bývají vnitřním nepokojem, kterýž brzo dětinskou, přetvářenou grandezzou,*) brzo směšnou zpupností, známé znáti a věděné věděti nechtící, brzo podlízavou přívětivostí a brzo zotročilou poddaností se jeví. Což pak nikdy nepochopíme, co skutečně vznešené jest?! Skutečná vznešenost není přece nic jiného nežli připuštění sobě instinktního vědomí šlechetné

*) Španělské. Odměřené se chování, jímž se úmyslně vznešenost stavu poznávati dává.

Jablko v své půvabnosti
šlechetní jsou skutkové,

Co vyrozumíváme slovem vznešený.

---

přirozenosti, z níž samy ze sebe dobré obyčeje
a jemné mravy se vyvinují.“ — V „Mravných
poučováních“ Katónových, Komenským
přeložených, čteme:

„Co kdo mluví, hled' dáti pozor, šetrnosti nabývej;
neb lidskou slova mysl malují, řeč srdce vynáší.
Sám sebe nechval nikdy, ani sám nehaněj sebe
nikdy;
neb toto blázni činí, ono chval žádostivi marných.“

Básník náš Josef Vlastimil Kama-
ryt dí:

„Pýcha s pádem vždy se stihá,
hanba všude na ni číhá.“

Jablonský o skromnosti takto píše:

„Jablko v své půvabnosti
šlechetní jsou činové,
avšak jsou-li bez skromnosti,
jsou jablko bezvonné.“

O jednoduchosti praví Vinc. Furch:

„Není věcí snadnou
jednoduchým býti:
v barvě bílé všech se
sedm barev svítí.“

---

nejsou-li však bez zištnosti,
jsou jablko červivé.

Jablonský.

Dobrý mrav a jemný takt.

Jednoduchost musí
celek v sobě krýti,
má-li s potěšením
oko na ní dlíti.“

A v „Mudrosloví“ čteme: Kdo se často shýbá a křiví, nikdy není rovný, jako ten nikdy upřímný, kdo pochlebuje. Škromnost slouží pravdě k ozdobě a omylu k výmluvě. Pýcha čertem dýchá. Hloupost a pýcha rostou na jednom stromě. Kdo sám sebe honosí, v hlavě mnoho nenosí. Co dobrého, samo se chválí. Pokora milosti, pýcha dochází žalosti.“

A v pravdě, máme-li býti vznešenými, třeba především abychom byli přirozenými. Vysoustruhovaní a nadutí lidé nebudou nikdy vznešenými. U Angličanů platí slovo „genteel“ za „vznešený“, Francouzové praví „comme il faut“ (slušný, způsobný, statečný), ale u obou těchto národů jest hříchem proti dobrému mravu, užije-li se těchto výrazů často. Totéž platí také u všech ostatních vzdělaných národů; jsme-li skutečně vznešenými, nemluvíme o tom. Zároveň nezpůsobno jest o vznešených lidech buď nevšímavě nebo příliš čestně mluvit, i tehdy, nechceme-li k nim počítání býti. Dobrý mrav vyžaduje toho, bychom ani hlasitě se neposmívali, ani směle

---

Nejvyšší, co můž' stvořiti
příroda a umělec,

Dobrý mrav a jemný takt.

nechválili, přemrštěných výrazů vůbec neužívali. Jistý moudrý muž vznešené společnosti pravil v ohledu tom velevýznamně takto: „Jen ti lidé, kteří nejsou v důstojenství nějakém postaveni, mluví vždy ve stupni třetím, zneužívajíce slov „velmi“, „velice“, „zajisté“, „bezpochyby“. V Katónových „Mravných poučováním“ čteme:

„Sřící se vždycky lidí pamatuj přílišně lahodných;
píšťala sladce zní, když ptáčník ptáčata vábí.
Když chváliš koho, chval mírně, neb často jeden den
může omyl vyjevit, že nebyl, jako mněl cele přítel.
Vždycky nevěř každému, prosím, kdo něco povídá,
tím pak méh, čím víc šveholí; mnoho slov, mnoho
větru.“

A jsou opět lidé, jimž nesnesitelně přichází, je-li jim přesvědčení jejich zamlčeti; ale neuváží, mnoho-li nepříjemného z toho by jim vzrůst mohlo, kdyby jim každý mínění své bez okolků řekl. Nepříslušností a ubližování samolásce, jimž bychom pak ustavičně vydáni byli, nebylo by možná více snést. J a b l o n s k ý p ě j e o nauce této:

„Ublíží-li včela komu,
nejvíc jí to samé škodí;
a zlé nejvíc škodí tomu,
kdo je sám svévolně plodí.“

síla sebevědomí jest
a v nad plný ruměnec.

Dobrý mrav a jemný takt.

A naše přísloví k tomu: „Spravuj se sám, nech lidi na pokoji. Moře nevypiješ, svět nepřekonáš. Nepřilévej oleje do ohně. Pro pravdu se lidé rádi hněvají. Pravda drahé koření. Pravda se každému nelíbí.“

Zdvořilost jest nejvyšším zákonem dobrých mravů; název i obsah ze slova „dvůr“ odvozena jsou. Kterak na knížecím dvoře chovati se dlužno, mělo by tudíž platným jaksi vzorem býti; pro tyto je však přísných pravidel o etiketě, jež ve zvláštním oddíle sdělena budou. V „Muze moravské“ o zdvořilosti tyto veršiky nalézáme:

„Měj se ke všem přívětivě —
s každým zacházej uctivě,
dej čest každému, jak patří,
miluj bližní jak své bratři.“

Zdvořilost vůbec zahrnuje v sobě velmi známá, v každém slušném domě platná pravidla, tak že bychom je na tomto místě sotva vytknouti mohli, přece však budiž připomenuto, že také druh zdvořilosti, proti dobrému mravu chybný, je přemrštěná zdvořilost! Děláme-li příliš hluboké poklony, aneb užíváme-li příliš lichotivých způsobů mluvení, býváme vysmání a dokazujeme, že jsme právě ještě v dobré

Světu-li víc, než nám skytá, dáme,
větší-li též k němu lásku zachováme,

Pozdrav a poklona.

společnosti se nepohybovali. Nemůže vůbec dosti často opakováno býti, že více stříci se je všakého „příliš mnoho“ než „příliš málo“. Klidná, usedlá povaha nedopustí se tak snadno takovéto chyby, a bychom opačné se střežli, uvažujme v mysli své následující pravidla, která však zvláště se hodí pro mladé pány, ana zdvořilost od těchto nejrozhodněji žádána bývá.

Také i jen v menších kruzích žijícímu věděti třeba, kteraká jest poklona za vzor sloužící; má se totiž rovně státi, nohy s patami rovně k sobě mají se přitáhnouti, hlava budiž hluboce k prsům nakloněna; klobouk při tom vždy sluší držeti v pravé ruce — bylo by velmi směšno, kdyby se na zem skutálel — a lehce jej vznášeti po blízku kolena, nikoli výše, jinak zdálo by se, jako by majitel klobouku almužnu sbírat jíti chtěl. Této za vzor sloužící pokloně měli by se vlastně mladí páni, ne-li dříve již, v taneční hodině učiti; ale často malé ceny tomu se příkládá, a přece jsou nešikovnost a směšné se chování málo doporučující. Bývát nováček ne zřídka při prvním svém výstupu v dobré společnosti posuzován — základové způsobného chování se neměli by tudíž nikomu býti nepovědomi, kdo v dobré společnosti dlíti chce. Již po pokloně poznáme člověka. Nebý-

a nebudem-li o přízeň lidí příliš stát:
budem klidně žít a tiše umírat.

Pozdrav a poklona.

váme popuzení ku smíchu, dělá-li pán, nohy máje do vnitř a daleko od sebe, nemotornou, hlubokou poklonu, nechav při tom snad i klobouk venku? — Katónova „Mravná poučování“ končí těmito pozoruhodnými verši:

„Když před lidmi stojíš, na to šestero pilně pozor dej:
Spoj nohy, též ruce slož, hlavu přímo drž, ústa zavírej,
všech zanechej lelků, středně mluv, když se otáží.“

Vojanské vychování našich mladíků napomáhá podstatně k vývoji obratnosti těla; vzorná poklona bude pro ně snadnější, nežli se domnívají. Na ulici neb vůbec venku bývá táž zrovna tak dělána jako v saloně; ale chce-li pán mimojdoucí pozdraviti, nepokloní se, nýbrž pozvedne pravou rukou klobouk poněkud do výše a neposadí jej dříve, až paní neb vysoce postavená osoba, jež pozdraveny býti mají, byly poodešly. Důvěrní známi bývají jen spěšným pozvednutím klobouku pozdravováni. Nejnověji mezi pány tu a onde do obyčeje vešel polovojanský pozdrav, totiž pozvednutí ruky na klobouk.

Ve společnosti klobouk dříve neodloží se, dokud pán neb paní domu výslovně o to neprosí; zavdy též služebníci poručeno mají, hostem klobouky odebrati. Není třeba pod-

Nešikovný klopýtne přes ledacos,
padna na znak, rozbije si nos.

tknouti, že za velmi nezdvořilé pokládáno bývá, vstoupí-li kdo s převlekačem, pláštěm, deštníkem a přezůvkami do pokoje; jen u přátel velmi důvěrných mohlo by to dovoleno býti.

V malém kruhu dlužno mladému pánu každé přítomné osobě představití se dáti, předpokládá se ovšem, neznal-li tu neb onu prve ještě aneb nemluvil-li s ní. Nechť poprosí buď známého neb člena rodiny, u kteréž prodlívá, o výhodu představenu býti, a učiní pokaždé vzpomenutou již poklonu, je-li dámám aneb výše postaveným pánům představován.

Paním netřeba vstáti, jsou-li jim mladý pán neb mladé děvče představováni, ale jest jim povstati, je-li to starší neb vznešená osoba. Představenému jest čekati, až k němu mluvití se začne, toliko s velmi mladými paními smí dříve do hovoru se dáti. Chce-li starší paní s mladší seznámiti se, není jí třeba představití se dáti, nýbrž jí jen říci jest: „Prosím, seznáňte mne s ní.“ Paní nemá nikdy pánovi představití se dáti, ale může ovšem hospodyní poprositi, by jí zvláště znamenité a vznešené osoby představila.

Kdo druhého ctí, sám z toho chválu mívá.

III.

Mluva pospolitá a schopnosti pro zábavu.

Umění baviti nezáleží v tom, abychom sami byli duchaplni, nýbrž abychom připustili, by jiní duchaplnými osvědčiti se mohli. *Hoffmeister.*

Les charmes de la conversation redoublent par cette envie de plaire qui est à l'esprit ce que la parure est à la beauté. *Voltaire.*

Vnady mlavy pospolité zdvojnásobují se touhou po vzájemném se zalíbení, což jest důvtipn to, co šperky krásy.

Uestíť proti zásadám dobrého mravu, započne-li se příliš rychle důvěrná a živá zábava; s počátku budiž rozmluva poněkud

---

K vůli způsobu života nezapomínejme na lidskost.

zdrželivá a promluvení všeobecně zdvořilé. Angličan nazývá způsob ten „small talk“ (omezenou rozmluvou) a plísni toho přísně, kdo ji nešetří. Avšak pravidla toho nebudiž příliš úzkostlivě zachováváno; pro duchaplné nápady směle sobě dovoliti můžeme výjimek, upozorujeme velmi brzo, je-li osoba protější pro ně vnímava čili nic. Jakkoli vynasnažiti se máme, bychom užívali vždy výrazů správných, střežme se toho velmi, bychom nemluvili příliš hledaně t. j. příliš ozdobně. Jediným slovem nesprávně užitým prozrazen bývá nedostatek vzdělanosti. Mluvě pospolité v dobré společnosti lze naučiti se toliko cvikem a cvičitelem; jestli velmi škodlivě, osvojíme-li sobě nevhodných výrazů, není snadno opět se jich zbýti. Patříť nyní k dobrému mravu, by cizích slov se neužívalo, zvláště nebudiž užíváno ve mluvě pospolité slov německých a francouzských, avšak nepočínáme sobě při tom příliš pedanticky, alebrž podržme výrazy, které zvykem dlouholetým byly práva občanského v řeči naší nabyly. Nejen při psaní ale i v mluvě potřebí se vši přísností k tomu hleděti, by pravidla mluvnická zachovávána byla. Jest nám vynasnažiti se, bychom mluvili vzdělaně a zřetelně; nepohl-
cujme slabik, nezohavujme slov a především

Tam není po zdvořilosti ani stopy,
kde není hlubokého základu mravního.

Ryzost' mluvy mateřské.

---

neosvojujeme sobě výrazův obecně sprostých. Ne-
užívejme otřepaných přísloví a přepjatých jmen
přídavných; ku př. „toť hrozné“, „strašné“ a j.
Bohužel, že tak mnohá krásná ústa takové výrazy
vyslovovat a jiným podobným způsobem krásnou
naši řeč českou hyzditi se neštítí. Zvláště naše
dámy libují sobě v zanedbávání mluvy mateř-
ské; těm uvádíme na paměť vhodný epigramm
Čelakovského:

„Zlomek z rozprávky, vedené na besedě kafičku-
jících paniček. Jedna z nich, již nevím která:

K jiným-li přirovná se česká řeč,
že chudší jest, vyznať musíte sám.

Na to já:

S maličkým jen rozdílem. Jak já ho znám,
jest jazyk český hojný, sladký,
ohebný, hladký:
připouštím, krásná paní, ale —
jak vy ho znáte, chudý neskonale.“

Připojíme k tomu, co soudí vzdělaní Němci
o ryzosti své mluvy. Langenscheidtovo
nakladatelství v Berlíně vydalo „Listy o řeči“
(Sprachbriefe), sepsané věhlasným zpytatelem
německé řeči Dr. Danielem Sandersem.

Národ pro mrzkou když pýchu znak své mluvy s sebe
svlácí,
k smrtelnému když se vzdychu v rubáš cizoty obléká,

Uváděje nakladatel spis ten v seznamu svých knih zahajuje důležitost jeho tímto heslem: „Všemu se učí člověk chtějící vzdělavcem býti, toliko své řeči se nechce učití Němec; té jest se mu dostaviti samé.“ Po té následuje velmi případné a poučné doporučení: „Listy o německé řeči pro Němce? Jaký z nich plyne prospěch? Mateřské řeči rozumíme dobře! Tím, co z ní víme, životem se protlučeme — a dále není nám právě potřebí se protloukati — tak bude asi mnohý rozumovati přečta si řečený již název. Ovšem kdo tak rozumuje, má pravdu. Avšak jen po jistou míru; neboť uvážíme-li věc, jest přece spojeno s jistými nepříjemnostmi, nejsme-li v mateřské své řeči s dostatek mocni. Budiž na př. na světě nejlepším člověkem, řádným mužem ve svém povolání, zdráv, zamožen — chovejž se ku každému laskavě a přívětivě, vyznamenávejž se všemi přednostmi, jimiž kde který člověk vyniká, neužívaje při tom správně mateřské řeči — ve vzdělané společnosti pokrčí nad tebou ramenoma řkouce: „Škoda! věčná škoda toho člověka!“ — Oblíkej se jako gentleman, jen potud si budou tebe

---

v samovraždném pak tom hříchu slepě k svému hrobu
kráčí:

synu, věř — to není k smíchu, ale k holestnému
piáči!

Jablonský.

jako gentelmana vážit, pokud neotevřeš úst svých — nemoha se svou němčinou dále. — Budiž manželem nejvěrnějším a nejněžnějším, chovejž družku svého života na rukou: bude-li se té v dobré společnosti zardít nad tvou němčinou: pak jest domácího tvého blaha na mále, velmi na mále. Budiž otcem nejšlechetnějším, matkou nejupřímnější: nemůžete-li býti dětem svým také vzorem, pokud se týče užívání řeči mateřské — tu jest vznešený obraz otcův a matčin přece na jednom místě poskvrněn. — Snažiz se po vyšším v nejlepším slova toho významu, hlediž se vyšinouti vlastní silou: zdaří-li se ti to, nemajícimu dostatečné znalosti řeči německé, pak jsi člověkem zázračným — a přece jím nejsi: neboť donikna vrcholu zůstaneš vždy cizím kruhům těm, jež jsou přístupny toliko vzdělanosti. Zkrátka, nejsa schopen užívati mateřského svého jazyka dobře a správně, stává se boháč duševním proletářem, muž vážný často směšným, ctihodný politování hodným, snaživý vojínem bez zbraně — vyšinuvší se neschopným na výši se uchovati. — Kdo si váží sebe sama a chce, by si ho jiní vážili, není si dbalým svého zevnějšku, není dbalým oděvu dobře přiléhajícího a čistotného? A což kdybychom si právě tak jednou povšimli toho, čím na veřej-

---

Pravé vzdělávání učí zdvořilosti zároveň i mravnosti.

nost' uvádíme vnitřního svého člověka — své řeči? Či by se nám zdály zde skvrny a prach méně ohyzdnými, nebo zasluhuje oděv náš více pozornosti nežli nejdrahocennější statek člověka — řeč?! Nikoli, tomu nevěříme. Tomu nevěřil také ani Sanders. A proto byl ochoten sepsati krajanům svým „Listy o řeči“. — — Potud nakladatelská firma berlínská. A co z toho plyne pro nás? Mnoho, velmi mnoho. Veliký národ německý si zachovává mateřský svůj jazyk ryzí a nezkalený; my jej schválně hyzdíme a przníme, nejen že při tom ani se nezardíme, ano někdy tím se i chlubíme jako z hrdinského skutku.“ (Beseda uč. č. 50. r. 1880.)

Veliký náš básník Fr. L. Čelakovský píše ve své „Růži stolisté“ o mateřské řeči naší takto :

„Bujný oř jest mluva naše
ušlechtilé úrody,
bezmezím se toulá plaše,
jak syn drahé svobody ...

Jazyk tak cti jako vědu,
přidej z něho soli, medu,
chceš-li, by nám chutnala,
užitek stý vydala.“

Ku poznání duše z tahův obličejů není třeba velikého umění.

A miláček národu českého, tichý genius
Jos. Jungmann, praví:

„Čím vzdělanější národ, tím vybroušenější řeč
jeho.“

A což teprv říci máme o těch, kdož za
svůj jazyk mateřský se stydíce nejraději by
jen stále cizí mluvou rozmlouvali?! — Těm
uvádíme na paměť pěkná slova šlechtné Ho-
noraty z Wiśniowských Zapově: „Vel-
mi užitečné jest, uměti více jazykův; ale ne-
uměti vlastního, to jest skutečná hanba.“ —
A Ant. Marek dokládá k tomu: „Hlupství
nedá se na žádném jazyku proměnit v mou-
drost. Čerpejte umění svá ze všech jazykův, ale
mezi sebou umlouvejte se po slovansku.“ Pěkná
máme též o tom přísloví: „Kdo se za svůj
jazyk stydí, hoden potupy všech lidí. — Čítati
dávné jazyky a cizím rozuměti, to dobře, však
otcovský třeba napřed dobře uměti.“ —

V dobré společnosti zvláště nebudiž mlu-
veno o věcech nepříjemných neb ohyzdných,
nebudiž mluveno o nečistém lmyzu, o špíně
a sprostotě. Taktéž vystřežme se hovoru o ne-
mocech odstrašujících, zvláště nevypravujme
o svých vlastních nemocech s rozvláchnou ze-
vrubností. Podobně nedovoluje zdvořilost, jiným

Krásné tělo s pěknou duší
každému nejlépe sluší.

lidem do očí říci „vy bídně vyhlížíte“, „váš stav je beznadějný“. Nevypytávejme se nikoho, místo co bychom ho měli bavit. Nemáme-li přílišné náklonnosti, bychom s některou osobou mluvili, můžeme kratinkým promluvením delší hovor zameziti, nepřerušme ho však bezohledně. Líbí-li se nám naproti tomu zábava s některou dámou, upamatujmež se, že nemůžeme věděti, zdali též ona téhož pocituje uspokojení, poskytněmež svému protějšku aspoň té možnosti, by ustoupiti mohl, a nepřivádějme dámu do tísně, netlačme ji do výklenku nebo za řadu seslí, odkud nemožno jest uniknouti. Zvláště nesmíme se nikdy dámě příliš blížiti. Též pánům není příjemno, přibližujeme-li se za hovoru k nim vždy víc a více a držíme-li je snad pevně za knoflíky, by poslouchati nuceni byli; dámám bývá často zcela nesnesitelně, přistupujeme-li k nim za hovoru příliš blízko. Jest to též velmi nevhodno a vzbuzuje se tím nemilých pocitů v dotýčných dámách. Mluvíme-li živě a stojíme-li před někým těsně, jest nám pečlivě se stříci, bychom svému protějšku do obličeje nedýchali, nebo ho dokonce slinou nepostříkali. I nejduchaplnější zábava způsobila by takto ošklivost. Taktéž nesmíme se nikomu přibližovati, jsme-li prudkým kašlem zachvácení.

Škoda krásy, kde rozumu není.

Bez ohledu na to, že skoro všichni lidé nákazy se bojí, není přece skutečně potěšitelno, kýchání a kašlání na blízku poslouchati. Vede-li se nám takto, vystřežme se raději společnosti, taktéž zůstaňme ve prospěch svůj vlastní i druhých doma, jsme-li osypáni v obličeji nebo máme-li bolavé oči.

Na zvuku hlasu při zábavě v dobré společnosti mnoho záleží; nesmí příliš nahlas znít a nemá přece býti šepotáním. Křičení je neslušno, i tenkrát, mluvíme-li k přihluchlému posluchačstvu; komu příroda příjemného hlasu neuštědřila, dbej, abys uměním a cvikem jej sobě zlepšil. Mnoho, velmi mnoho lze u věci té učinit, ale málo lidí je nauky té dbalých a haní přece lehkovážně jiné. „I hlas mluvícího,“ praví Komenský, „budiž hebký a usedlý, nikoli křiklavý, uši ohlušující, ani šeplavý, sotva k uchu dorážející.“

Zdvořilost žádá, bychom neodporovali; ale děje-li se odpor způsobem řádným, příjemným zvukem hlasu, bez prudkosti, zvyšuje přechasto náladu zábavy; nesmí však nikdy vésti k hádce. Tím by právě dobrý mrav utrpěl. V knize „o nejlepší zábavě“, znamenitou saloni dámou, francouzskou Geoffrinou, sepsané, stanoveno pravidlem, že v dobré společnosti

---

Kdyby zkušenost byla člověku jen poněkud prospěšna, bylo by však zlo jen jednou na světě se objevilo.

Deklamace.

---

hádek vésti se nesmí. Francouzové jsou ovšem autoritou v konversaci. Vzpomenutá dáma vyznala se zvláště dobře v umění jiných moci poslouchati a lidi k mluvení povzbuzovati. Jednoukráte navštívil ji jistý stále mlčelivý učenec, ostatní hosté obávali se, že pobyt s ním bude velmi nudný, ale paní Geoffrinová přivedla ho na jeho zamilovaný předmět tak obratně, že velmi mnoho rozprávěl. Když odcházel, vzdala mu povinné díky za to, že ji tak dobře bavil. Ale týž jí odvětil: „Ach, já byl toliko nástrojem, na němž jste výborně hráti dovedla.“

Často bývá stěžováno na dlouhou chvíli ve společnostech vznešeného světa, tak že by každý opravdově snažiti se měl, dle sil svých k lepší zábavě přispívati. K účelu tomu doporučujeme, by několik nadaných hlav získáno bylo. Nejsme-li zběhlými na pianě, nebo nezpíváme-li, nebo nejsme-li vůbec hudebně vzděláni, můžeme zkusiti toho, bychom dobrým předcítáním nebo deklamováním hřivnou svou k zábavě přispěli. Ale vyžaduje to velikého cviku, a při nynějších zvýšených požadavcích měli bychom jen tenkrát v dobré společnosti dáti se slyšeti, jsme-li sobě toho vědomi, že nestaneme se směšnými. Musíme býti jisti, nesmíme se podřeknouti, aniž zůstati vězeti, a jest nám

---

Člověk bez rozumu jest zároveň člověkem bez vůle;
jen kdo myslí, je svoboden a samostaten.

Deklamace.

látku ku přednášce dobře sobě voliti. Nebude nikterak na škodu, alebrž radno, vezmeme-li několik hodin u řečníka umělecky vzdělaného neb u dobrého herce divadelního. Slušné přednášky žertovné všude obliby nalézají a jsou tudíž nejlépe způsobily ku přednáškám ve společnosti, ač ne zřídka těžce dají se přednášeti, a není-li přednášeč nadaný, často se nezdaří; avšak bývá přece méně na překážku, dostane-li se nám výsměchu při takovýchto žertovných pokusech nežli při věcech vážných. Jistý pán omlouval se kdysi ve veselé společnosti, že nic žertovného z paměti neumí. „O, deklamujte tedy něco tragického, však to bude dosti žertovné,“ odpověděl mu jakýsi šprýmař. A pravdu měl; vzpomeňme si jen na to, že popud k smíchu neodolatelným se stává, jakmile případem k veselosti povzbuzujícím přerušeno slavnostní ticho, jež deklamaci předchází. Všichni přítomní vědí, že dobrý mrav smích zakazuje, ale právě uloženým sobě nucením nečiniti toho, popud k smíchu stoupá a bývá potřebí jen té nejmenší příčiny, by výlev všeobecného smíchu byl vyvolán. Při zpěvu zavdy podobné přilhází se, ale přece chuť ke smíchu při něm snadněji ukryti lze; za to při deklamování snadno zvýšiti může možný klam, kyprost látky, zneuznalost, špatné

Měl bych soužit' se pro štěstí,
že se rychle vzdaluje?

Hudební přednášky.

rozpoložení myslí většiny posluchačů chuf ke smíchu i tenkrát, není-li podstatné příčiny k němu.

Skutečně dobrá přednáška dobude sobě přece přese všechno to uznání; nedejme se tudíž odstrašiti zdánlivou nebo skutečnou vlažností společnosti, dbejme jen toho, bychom věci v h o d n é přednášeli. Pro pány není látka k deklamacím omezena; ale dámy mají příčin dosti k ohledům. Nejsou-li více mladé, jest jim stříci se písni milostných, za to rádo posloucháno bývá třeba i něco známého, ku př. „Ó vlasti má“; máme vůbec v našich sadech básnických látky k deklamacím dosti, jest jen potřebí vzíti do rukou básně Rubešovy, Tylovy, Hajnišovy, Čechovy, Staňkovského, Vrchlického a j. Velmi mladým paním radíme, by ve svých přednáškách lásku příliš nevelebily.

Hudba jest ve společnosti vždy nejlepším prostředkem zábavy; housle, harfa a cello jsou nyní oblíbenější klavíru, ano tak mnohé ucho výsledky virtuosův a těch, již jimi státi se chtějí, nástrojům těm bylo uvyklo. Přes to přese všecko ještě vždy i prostředně schopné rádi posloucháme, jestliže bez upejpání některou pěknou pieču, ano třeba i tanec způsobem lahodným přednášejí. Kdo neumíš bez not hráti,

---

Krátká známost, dlouhá tkvětb
duši vždy oblažuje.

Hudební přednášky.

přines sobě raději noty s sebou; hledati těchže nebo dokonce posýlati pro ně, obyčejně překáživá a pro hostitele ne zřídka nepohodlna bývá. Ty časy dávno již minuly, kdy za domýšlivost pokládáno, přišel-li kdo s notami. Nyní má se to za lásky plnou ochotu. Kdož k zábavě čím přispěti můžeš, osvědč se k ní vždy připravena a nedej se dlouho prositi, ale přece nepřednášej příliš mnoho ani příliš dlouhých kusů, nejvíce tři; a začni vždy vážným kusem, po kterémž něco veselého následovati může. Často vznikne pravý zápas o nástroje hudební; kdož místa šťastně dosáhnul, nevzdá se ho tak snadno, a ve přednáškách nastane pak pravá honba. Jistá horlivá zpěvačka prozradila jednou ve společnosti svou taktiku pravíc: „Buďto přednesu nejdelší arii, kterou umím, aneb nevstanu dříve od klavíru, až nejméně čtyři písně za sebou zazpívám; neboť bude-li mi vstáti a budu-li zatlačena, nedobudu se přece místa více.“ Té platí přísloví o skromnosti, jež zní: „Pán Bůh skromnost miluje, ale hloupost nenávidí.“ Takováto dilettantská přepjatá velehorlivost jest s to, všecken hudební požitek zkaziti; avšak škodí samému přednášejícímu nejvíce, neboť posluchači nejsou více schopni požívat i obdivovati se, jsou-li nemírností přesy-

Mluvíme proto tak mnoho, že se vyjádřiti nedovedeme.

ceni. Často jediná píseň jest s to, změnití rozmar celé společnosti, je-li dobře zpívána a je-li obsah její vhodný na duši působiti. Virtuositství není v saloně nikterak jediné oprávněno; ale dilettantům jest snažiti se, by umělecky zakončeného celku podávati dovedli. Jak známo, vyžadují přednášky písní ne zřídka většího nadání a vývoje nežli lehké kusy operní, kdežto těžší beztoho od dilettantů zpívány by býti nesměly, zvláště tam ne, kde často příležitosti skytáno bývá, osvědčených umělců slýchati. Ale v malých městech nebo na venkově přece vždy s oblibou poslouchány bývají. Methoda vyučování zpěvu za naší doby tak vytríbena jest, že nám vskutku není potřebí, podávati jakéhos návodu o způsobech při zpěvu, jichž stříci se dlužno; dovolíme si tudíž toliko varovati před sháněním se po efektivnosti, přetvářce a upejpání, potom dovolíme si skromnost a spanilost na srdce vložiti a konečně před směšnými návyky pravého a nápodobeného virtuositství naléhavě varovati.

Kterak posluchačům v dobré společnosti chovati se jest, zasluguje snad také nějakého pojednání. Lze očekávati a nutno jest, aby titěž aspoň se zdánlivou pozorností poslouchali, když se přednáší; i šepot vyrušuje a jest ne-

---

Nezapomínejme nikdy, že společnost raději bavena než poučována býti chce.

místný; avšak přemítati listy v album dovoluje se. Dámy mohou v jemných pracích ručních pokračovati, ale nebudiž slyšeno klepotání pletiva. Zdvořilost' žádá, by přednášejícímu dostalo se i když ne neobmezené chvály, přec aspoň nějakého slova díky ku povzbuzení. Avšak buďmež opatrní; některá chvalořeč zní jako urážka. Řekne-li dáma k dámě, jež ku všeobecné spokojenosti byla zpívala, místo co by hlas její chváliti měla: „Vy máte pěkné ruce,“ jest to zlomyslné; avšak zpěvačka nebude to míti tak za zlé, jako kdyby ji někdo nešikovně těšil: „Vy jste se zajisté velice namáhala, kus ten je příliš vysoko psán pro Váš hlas,“ anebo řekl-li by něco podobného. Patříť k dobrému mravu, míti několik přátelských a přívětivých slov pohotově, i tenkrát byla-li přednáška jen prostřední, ano i dámy měly by býti tak způsobny.

Chování se v dobré společnosti dámám všeobecně velice usnadněno již proto, že zdrželivěji chovati se mohou nežli páni; nepohodlnost kloboukův u těchto nahrazena bývá dámám vějířem, kapesním šátkem a kyticí. Ale tato objevuje se teprv při velikém vystrojení. K tomu třeba veliké schopnosti, by tyto tři předměty spanile držány byly, neboť ztráta neb upadnutí

Bodrá mysl a veselý duch
pozemšťana nejlepší je druh;

vyvolaly by výtržnost a smích. Vějířem si hráti je dovoleno, ale přece nesmí býti týž prostředkem ku koketování, ano tak často proti tomu hřešeno bývá; zvláště je to proti dobrému mravu, užije-li ho ta která dáma za zbraň a pána jím na rámě nebo na ruce tluče. Dámy zvláště neměly by k takovéto důvěrnosti svěsti se dáti, aniž by měly trpěti, by páni se jich dotýkali; avšak ony tím méně smějí sobě dovoliti, pána se dotknouti. Obvyklé nyní potřásání rukama činí výjimku z tohoto pravidla, zrovna jako nezbytné přiblížení se při tanci. Přece však jest dámě po ukončení téhož co možná nejrychleji ruce opět zpět táhnouti a ne snad ještě potom se skroucenýma ráměma státnouti. Také není dobrým mravem, nechají-li se mladá děvčata pány vésti, jen na plesích četně navštívených anebo ve tlačnici na ulici je to dovoleno. V Anglii a ve Francii však jest povinností pána, dámám při každé příležitosti rámě nabídnouti, právě tak jako u nás při starších dámách jest obyčejem. Zvláště ke kočáru budtež dámy vedeny, dvířka jim otevírati je z Anglie k nám přinesený výkon pozornosti.

Na poklony dám méně přísně hleděno bývá než na ony pánů. Mladá děvčata nechť starším dámám hluboce se pokloní, při čemž jest jim

moudrostí pak bývá-li veden,
až ku hrobu dost je zásoben.

rovně státi a potřebné ohnutí kolen budiž toliko nohama při třetím postavení a zpět táhnutím pravé nohy provedeno. Kdo tomu nenaučil se u tanečního mistra, nechť úklon takových před zrcadlem nastuduje. Poklona taková velmi krásna je, dovedeme-li ji spanile provést.

Ale na ulici a mladým pánům nesluší se takové poklony dělati, leda kdyby to byli princové.

Když na ulici jde se mimo, jest dámám jen lehýnce hlavou pohnouti a toliko přívětivým pohledem bližší známé vyznamenati. V Anglii jest obyčejem, že dámy pány dříve pozdravují, což ve mnohých případech dobré jest, ano každé pozdravení dámám příjemno býti nemůže. Tento mrav však sotva u nás zaveden bude; naše dámy bezpochyby nepozdravovaly by docela nebo velmi zřídka, kdyby samy prve tak činiti měly.

Jestli hrubým přestupkem proti dobrému mravu, ohlížejí-li se dámy na ulici za mimojdoucími, nebo vysmívají-li se jim, nebo mluví-li o nich hlasitě. Ve velikých městech stává se bohužel, že dámy na ulicích od hrubých nebo nemravných mužův oslovovány bývají; rozumí se pak samo sebou, že nesmějí nikdy odpovídati, alebrž jest jim, co možná nejrychleji

---

Ó, jak sladko je, slyšeti přesvědčení své z úst jiných!

mlčky se vzdáliti, hledající útulku buď ve slušném krámě nebo ve známém domě, nebo též vezmou-li sobě drožku, při čemž však nesmějí bydliště své nahlas jmenovati, ano by tím pronásledování jich až k domovu usnadněno bylo. Též dobře učiní, zavolají-li strážníka na blízku stojícího, který by drzého dotíravce pokáral.

Není radno, by dámy u večer samy vycházely, aspoň ne na takových místech, kde prostopášnost a drzost ulice nejistými činí.

Mimo poklonu jest dámám zvláště držení těla, stojí-li nebo sedí-li, dbáti. I tomu mělo by též v tančírně učeno býti, avšak bohužel vídáme mnoho spanilých mladých dám, kterak nohama nepatřičně pohybují, tytéž do vnitř drží, křivě stojí, rukama prudce sem tam házejí, nebo při sezení celým tělem se klátí.

Žádá-li se, by tělo přímo drženo bylo, nesmí totéž přece ve dřevěnělost zvrhnouti se. Ani stáním snadno unaveni býváme, je dovoleno chvílemi buď o slunečník aneb o lenoch sesle se podepříti, přece však nesmí mladá dáma zády na stěnu se položit. Přirozený půvab dovede i při malé pozornosti nepřeknému se postavení vyhnouti. Pro sezení jsou též pravidla všeobecně platna. Jsou-li starší dámy nebo ně-

---

Ač slova pěkně znějí, bývá pravda přece jen příliš často ze závisti, škodolibosti nebo ze msty pronášena.

Schopnosti pro zábavu.

kteří hodnostáři přítomni, nesmí mladá dáma se podepřít a tolikéž nesmí nohu přes nohu položit, ruce může ovšem nenuceně v klínu nechat ležet. Ale ve mladistvé společnosti jest ode všech těchto předpisů osvobozena, avšak i v té jest jí bdělou býti, by onoho pravého kouzla krásného pohlaví, spanilé slušnosti, zachovala.

Ve společnosti s mladými pány chraň se býti prostořekou a odmlouvavou. Hádky a výzývavost mladých dám skoro vždy na rovní stojí s koketností, jejíž cvik jim zřídka čest přináší. Jestliže některý pán nevhodných řečí ve společnosti užívá, ať mladá dáma neposlouchá, ale ať raději rozmluvu přeruší, nebo, byl-li její jemnocit porušen, odstraní se; avšak střeží se pozornost tím vzbuditi, neboť mladá dáma ztrácí vždy na svém nimbu (posvátné záři), známo-li, že kdos odvážil se v její přítomnosti nebo jí samé něco nevhodného říci. Jsou věci, které v rozmluvě mezi pány a dámami ani jmenovány býti nesmějí. Tak na př. neslušno bylo by, kdyby dáma mluvila o „lýtkách“, také slovo „chlap“ nebudiž od dámy vysloveno. Košili převléci je příjemno, avšak nemluvme o tom, rovněž nebudiž mluveno o „podvlékačkách“.

Dvakrát žije, kdo v upomínkách žije.

Uvarování se posměšných rozmluv.

Mladé dámy snažtež se právě tak jako mladí páni, vlohy své k bavení vycvičiti. Mají-li u stolu němého společníka nebo blbého tanečníka, není jim tohoto zmalatňujícího příkladu následovati, alebrž ať zkusí vhodnou látku v hovor uvéstí. O cestách, knihách, koncertech a divadle hovořiti, není přece tak těžko. Ale nikdy ať mladé děvče hovor nepočne o lásce, přece však ať nuceně při tom se netváří, jestliže bez jejího přičinění hovor takový zaveden byl; hleď pak buď žertem buď opravdově obrátiti řeč k něčemu jinému. — Taktěž střežiz se mladé děvče z jiných dám smích si tropiti; byloť by to z větší části za nenávisť nebo zlomyslnost pokládáno.

Slovutná paní Recamierová, známá pro svou krásu, moudrost a — dobrotu srdce, napsala kdysi do svého denníku: „Děkuji Bohu, že nejsem posměvačkou!“ A pravdu měla. Tropiti si z jiných smích zpotvořuje krásné pohlaví velice: šetrnost a soucit pro jiné náleží k jeho nej přednějším zvláštnostem. Lásky plného žertu nebo vtipu není proto zapuditi, jestliže nikoho jím neurážíme. Hrubé škádlení přestane-li mezi mladými dámami a mladými pány, líp bude; taktěž tito nedovoltež sobě přehnaného lichocení. Prozrazujeme tím nedostatek vážnosti, lichotíme-li někomu do tváře.

Z řeči moudré, chladné, vroucí poznáš ducha člověka;
každé slovo z úst plynoucí vtělená jest myšlénka.

Jablonský.

Schopnosti pro zábavu.

Chce-li mladý pán holdovati, jest mu zvláště jemně a rozvážlivě při tom sobě počínati; rytířské zbožňování z dálky zajisté hlubšího učiní dojmu, nežli dotěrnost anebo dokonce nápadné se ucházení, čili tak zvané „dvoření se.“

Taktéž nechť pán nikdy sobě nedovolí, mladé dámě při tanci nebo při podávání nějakého předmětu ruku stisknouti. Ale stane-li se tak přece, jest mu alespoň vážných úmyslů při tom mít a tytéž co možná nejdříve vyjádřit, aby chování své ospravedlnil. Ale mladá dáma ať netrpí takového holdování, ať zpraví o tom některého člena rodiny.

Udržovati tajného spojení milostného bylo by úplným porušením dobrého mravu. Neboť směle tvrditi můžeme, že mravouka podstatnou je částí dobrého mravu; vše, co tato předpisuje, stojí též v zákoně dobrého mravu, a kdož proti němu hřeší, trestu neujde.

Tajné zasnoubení, stalo-li se s dovolením rodičů, může ovšem druhdy schváleno býti. Z pravidla stává se totéž snadno veřejným tajemstvím; a ti, jichž se týče, mohou sobě dovoliti baviti se, vztahující jako ve veselohře Calderonově vždy první slovo věty ku své soukromé rozmluvě, ostatními pak slovy ku všeobecnému hovoru přispívající.

Povolnost přátely rodí,
pravda nenávisť plodí.

Schopnosti pro zábavu.

Nemůžeme-li komu při zábavě porozuměti, netažme se „jak libo?“ také ne „co si přejete?“ obé zní špatně, skoro služebnicky. Pán může dámě nebo vysoce postavené osobě říci: „zcela jak poroučíte.“ Nerozumí-li, táže se dáma vždy jen: „jak to myslíte?“ a pán: „jak poroučíte?“ a nerozuměli-li jsme vysoce postavené dámě nebo šlechtictvu, nedávejme na sobě toho znáti.

Končíme kapitolu tuto poučením Komen-ského: „Když mluvíš, jazykem mluv, nikoli hlavou, nebo rukou, nebo celým tělem, t. j. kýváním nebo posunováním. Když na něco se otazuješ nebo k otázkám odpovídáš, zřetelně, krátce, skromně se pronášej. Mluvícího dotazovati se, dokud řeči neukončil, velmi sprosté jest. Škaredého-li něco nutně říci třeba, buď předešli omluvením („s odpuštěním“, „bez urážky“ atd.), neb užij obhovoření, aby věc méně počestná ne jinak než počestně obalená k uchu i k mysli se dostala.“

Ne vždy se pravda hodí.

IV.

Návštěvy.

Pokyny co do chování se při návštěvách, jež děláme
nebo přijímáme.

Brzo zjevna bývá věc,
kdo je pravý umělec ;
a když um svůj dobře zná,
což na tom, odkud ho má?

Dělají-li mladí páni u svých představených,
jež zvláště ctíti povinni jsou, návštěvu,
jest jim odebrati se do dotýčného domu v ná-
ležitém vystrojení, mají totiž míti: černý kabát,
bílý nákrčník, nový klobouk a bezvadné, jasně-
barevné, ne však bílé rukavičky, jemné botky,
čisté pěkné prádlo. Jest jim vypátrati příleži-
tou hodinu, jež se řídí dle stolování dotýčných

Krátkosti především třeba, rychle rozviň se myšlénka,
dlouhým proudem slov by sluch urážen nebyl.

Chování se při návštěvách.

---

pánův, a jest jim oznámiti příchod svůj navštívenkou, služebnictvem podanou.

Navštívenka ať je nova a čista, zřetelně tištěna a mimo jméno ať obsahuje též stav. Dole v pravém rohu budiž náležitá adresa napsána, což zvláště ve velikých městech nutno jest. Také bývají na navštívenkách znaky a koruny — šlechtické korunky mívají pět, ony svobodných pánů sedm a hrabat devět zoubků nebo perel. Koruny knížat nebývají nikdy na navštívenkách, tu dostačí titul „princ“ nebo „kníže“.

Je-li návštěva tvá přijata, nechej v před-síni převlekač, klobouk vezmi si do pravé ruky a odlož jej jen tenkrát, byl-li jsi o to zvláště požádán. Pak rychle uposlechni a polož klobouk buď pod stůl anebo vedle sebe na zem, ale nikdy nedej ho na stůl.

Návštěva nesmí déle desíti minut trvati; znamenáme-li, že rozmluva vážne, doporučíme se ještě dříve; není slušno hovor o novém předmětu započítí, alebrž jest nám čekati, o čem představený bude chtíti mluvití. Má-li týž ro-dinu, prosmež, abychom byli téže představeni. Z pravidla sám domácí pán uvádí hosti k svým rodinám aneb oznámí vstoupení těchž služeb-

---

Dobré myšlenky nepřicházejí nikdy osamotněly, alebrž u větším vždy množství, jako muzy a gracie starých Řeků.

Přijetí první návštěvy.

níkem. U dám lze zábavu nenuceněji započítí nežli s představeným, přece však nevěnujme příliš nápadně pozornosti své mladším dámám, alebrž spíše vždy starším, byť i přítomná dáma starou vychovatelkou byla. I tato návštěva netrvej déle desíti minut; dovoleno-li nám tutéž opakovati, můžeme již déle prodlíti a vystrojení naše nemusí býti již tak pečlivé. Přicházejme ve slušném kabátě, rukavičky buďtež tmavé ale vždy dobré. Pán ať nikdy bez vyzvání na pohovku si nesedne, jest mu vzíti sesli.

Při první slavné návštěvě posadí se mladé dámy vedle svých matek a tetiček; ony směji též hovořiti, taktéž k pánu, návštěvu konajícimu, promluvit, jestliže starší dámy právě mlčí. Opakuje-li též pán návštěvy své častěji, bývá za známého pokládán; mladé dámy podrží své ruční práce v rukou a zůstanou též za návštěvy při šicím stolku seděti. Pokročila-li známost dále, bývá pán obyčejně též zván k večerním dýchánkům anebo k malým hostinám, a v brzku velmi zhusta důvěrnější poměr se vyvine, o čemž na jiném místě důkladněji pojednáno bude.

Bývají-li návštěvy dám v rodině přijímány, buďtež mladé dámy vždy zábavy účastny, v leh-

---

Každý člověk má svou slabou stránku. Chytrý využítkuje jí u jiných; moudrý zná svou vlastní předobře, a střeže ji dvojnásobně.

Chování se při návštěvách.

čích ručních pracích lze pokračovati; jest jim však vždy dámy z pokoje doprovázeti a téměř při oblékání plášťů, šátkův a j. v. nápomocnu býti, ač není-li k výkonu tomu ustanovené osoby sloužící, což ve vznešených domech obyčejem bývá. V takovýchto domech není však též mravem, aby mladé dámy, k rodině patřící, návštěvu ven doprovázely, avšak nebudiž opomenuto starším a vznešenějším dámám ruku políbiti.

Přijímají-li mladí páni od starších a vznešenějších návštěvu, budiž chování jejich velmi zdvořilé a ohledné, nesmějíť posaditi se na pohovku vedle návštěvy, nýbrž na sesli, na níž ve skromnosti a vzdálení od stolu nebo pohovky setrvají; není jim dovoleno rukama mnoho pohybovati, rukama nebo nohama tlouci, seslí hýbati, na ní se houpati nebo jakékoli neslušné pohyby činiti. Poroučí-li se návštěva, doprovodiť ji mladý pán až ke schodům a doporučíť se tam mnohými poklonami.

Přijímá-li mladý pán návštěvy sobě rovné, není ovšem třeba formálností, přece však vždy radno bezohledností sobě nedovolovati; neboť pravdou zůstane: „Zdvořilost stojí u srdečnosti na stráži.“

Zavdy též přihází se, že pánovi přijímati jest návštěvy od vznešených, slušných dám,

---

Kdybys lež i sebe lépe
v roucho pravdy zahalil,

Proslovy k dámám.

---

buď že jsou s ním ve příbuzenstvu, nebo že v nějaké záležitosti přicházejí. V takovýchto případech jest mladému pánu zvláště vděknupně se chovati; neboť přechoasto bývá pro dámy zvláštní, ano trapné postavení, nacházejí-li se v mládencově pokoji. Mladý pán požádá dámy, by zaujaly místa na pohovce, kdežto sám na sesli ve slušné od nich vzdálenosti se posadí. Jsou-li dámy mlády a krásny, zdržiž se, jim jakkoli lichotiti, tím méně dovoliž sobě nějaké dvornosti nebo důvěrnosti stisknutím ruky nebo čímsi podobným. Při odcházení slušno jest tytéž až ke schodům doprovoditi.

Budiž ještě podotknuto, že za naší doby každá dáma, třeba nebyla šlechtickou, „milostpaní“ titulována bývá; jsme-li známějšími, můžeme též v občanských kruzích dámě „paní N. N.“ říci, nebo též titul jejího muže na ni přenést, přece však vším právem tento způsob vždy více a více z mody vychází. Ale nikdy nebudiž v zábavě české užito slova „madame“. Toť zní v jazyku našem velmi špatně, kdežto v ústech Francouze název ten velikou jest zdvořilostí; neboť i francouzské královny a císařovny takto osločovány bývaly. Nevdanou dámu nazýváme „slečnou“, též „milostivou slečnou“, což ondy jen šlechticnám příslušelo. Nyni však

---

nikdo přec tak hloupý není,
by ji jednou neodkryl.

Proslovy k dámám.

---

název ten úplně zevšedněl, ana každá dívka,
jen poněkud slušně oblečená, takto sobě přezdívatí nechá; o čemž Čelakovský velmi trefně píše:

„Slečinko spanilá,
povězte, co dělá
váš jemnost-pantáta?
Vydal se na cesty,
chodí po předměstí,
prodává košťata.

Slečinko má milá,
povězte, co dělá
jemnost-panímáma?
Má krámek v podloubí,
písek a věchtoví
na grešle prodává.“

Poněvadž za naší doby již téměř každá služka „slečnou“ se zove, bylo by věru přáti, by jiný název pro mladé dámy výše postavené vynalezen byl. Avšak není tak snadno staré zvyky a obyčeje měniti. Mladá děvčata „pannami“ nazývati, bylo by zajisté velmi líbezno; ale poněvadž stárnou, mohla by mnohá takový název za ironii pokládati. Snadže bylo by dobře užívatí názvu „panice“, kteréhožto

---

Počasí a pánů choutky
miluj jako dítko loutky,

slova by sotva kdo u služek užil. Dokud však názvu takového nebo podobného u nás užívati se nebude, zůstaňme při „milostivé slečně“.

Užívá-li manžel některé dámy titulu excellence, budiž též tím titulem manželka jeho oslovoována. Dáme-li se u téhož služebnictvem oznámiti, jest nám tázati se: „Jest Jeho Excellence doma?“ a dámě: „Jest Její Excellence doma?“ Nebyli-li jsme přijati, odevzdejme vždy dvě navštívenek a vzdalme se beze vší citlivosti. Jestliže dámy nebo rodiny při návštěvě scházely, jest povinností jejich omluviti se nebo dáti se příležitostně návštěvě představit, nejsou-li s toutéž osobně již známy.

Mladým pánům, obdrží-li pozvání, jest vždy přijetí neb odepření téhož písemně nebo sluhou hostitelům oznámiti a brzo na to v dotýčném domě návštěvu učiniti.

Nenásleduje-li po odepření žádného pozvání více, nebudiž, i když ničeho zameškáno nebylo, zdvořilé chování změněno. Přejeme-li sobě však v obcování pokračovati, požádejme přítele, by vhodným způsobem se otázal, proč pán nebo dáma se vzdalují, a je-li jakého nedorozumění, podejme vysvětlení.

Byl-li mladý pán v některém domě laskavě přijat a je-li mu pak na delší dobu se rozlou-

---

a vrtochů hezkých paní
ústa tvá nechť nepohaní.

Políbení ruky.

čiti, ať dámám ruku políbí a pánovi srdečně s Bohem dá. — Kromě toho ruku líbati bývá nesnesitelné, kdežto druhdy všeobecnou bylo modou.

Toliko dosud jest pravidlem, kněžnám ruku políbiti, jestliže tutěž k políbení podávají, jest však též jen velmi jemně se doteknouti a beze šustění ji políbiti, nikoli však zvučným mlasknutím.

Bývalo též v obyčeji mocnáři ruku políbiti; ano i dámám bývalo téhož aspoň zkusiti, podávalo-li se jim tak vznešené ruky.

Dámy též povinny jsou císařovně a starším princeznám ruku políbiti; avšak starší dámě nikdy není dámě mladší ruku políbiti. Hluboké poklony jsou však vždy ve knížecích kruzích nutnou zdvořilostí.

Zpozorujeme-li při návštěvě, že nejsme vítanými, vzdalmež se v tichosti a slušně, možná-li též rychle a bez citlivosti.

Byli-li jsme však vybídnuti, bychom déle zůstali, přijměmež bez dalšího zdrahání se tento přátelský úmysl, jinak ovšem, kdybychom byli jinde snad zadáni, tuť řekněme to hned a beze všech oklik.

Je-li nám při návštěvě nějakou chvíli samotnu v pokoji čekati, chovejme se tiše,

---

Slušnost je vždy ctihodná a ctihodnost vždy slušná.

Chování se při návštěvách.

---

nebo dívejme se na obrazy na zdích visící, nehrabějme se však ve knihách po různu ležících, aniž čtème snad spisy úřední nebo jiné písemnosti, i kdyby otevřeny na stole ležely.

Je-li dámám čekati, smějí se posaditi, avšak jinak jest jim vzpomenutých pravidel náležitě šetřiti.

Líbání se dám mezi sebou při uvítání nebo rozchodu jest beztaktný obyčej, jmenovitě jsou-li páni přítomni. Velmi zřídka jsou polibky takové něčím jiným nežli okázalostí nebo dokonce pochlebenstvím.

Jsou však též mnohé dámy, jež nerády libati se nechají, ba ani ne od svých nejlepších přítelkyň; pročez ať dámy raději zcela toho zanechají, i kdyby při tom pokládány byly za chladné, což přece lépe jest, nežli stane-li se která líbáním obtížnou.

Chceš-li moudrým mužem slouti,
řečem mnohým mimo se dej plouti.

V.

Při zasnoubení a za doby nevě-
stenství.

Komu láskou nezpůsoben žal,
ten též blaho lásky nepoznal.

Immermann.

Chceš se ženit? pro věno ach se nežeň, leč chceš-li paní mít
netrefnou, a jí býti manem; jest řídko jináče.

Katónova „Mravná poučování“.

V každé zemi panují rozličné obyčeje při
ženitbě. Ve Francii berou rodiče a poruč-
níci v úvahu, zdali poměry majetnosti spojení
příznivy jsou cíli nic, a mladí lidé obyčejně
o těchto plánech nebývají dříve zpraveni, až
vše ujednáno. V Anglii, v Německu a u nás
v Čechách a na Moravě bývá přecasto spojení

Bez lásky i při největším štěstí
nemůž' v srdci spokojenost' kvéstí.

srdci dříve uzavřeno, než mnohdy prospěšno a rozumno jest. Ve Francii není nemístno a neslušno, jestliže známi a příbuzní mladé děvče jako „dobrou partii“ na odiv vystavují, tak že mnohý pán více nabídnutí k sňatku dostává nežli krásná dáma. Věno jest ovšem vždy hlavní věcí, bez něhož francouzská dívka skoro ani se nevdá. U nás bohužel také dosud a přecasto poměry majetnosti o osudu děvčete rozhodují, přece však ještě uzavírány bývají sňatky srdcí, a každá nevěsta doufá téhož dosíci. V dobrých starých časech bývalo povinností mužovou, by paní svou živil a na nejvýše žádáno výbavy.

K domácímu štěstí dobré důchody ovšem velmi dopomáhají, a zmáhající se drahota a stoupání cen nejnutnějších potřeb vysvětlují, proč velmi mnoho mužů po tom baží, by zámožné paní do domů svých uváděli. Taktéž pravda jest, že milostnost a cena ženské přirozenosti bohatstvím zmenšena nebývá; avšak též upříti se nedá, že drahé návyky jakož i pochybné vychování vůbec zřízení domácnosti a založení domácího štěstí stěžují a mladým manželům kruté zkoušky připravují. Bez lásky by však přece nikdo neměl se ženiti. O této

Kníže vece: Pověz cestu, dcero česká, odtud k městu!

Srdce ale: Milko má, v ráj tvůj kudy sem? se ptá.

Čelakovský.

nejhlavnější podmínce k ženění klademe tuto některá pronesení čelnějších spisovatelův a básníků.

Znameníť spisovatelka Hoffmannová o lásce dí takto: „Láska jest síla, která celou naši bytost přenáší v milovanou osobu, jest to duše v druhé duši, život v druhém životě.“

V „Nezabudkách“ Zappové čteme o srdci takto:

„Srdce jest pramen citu, štěstí i rozkoší,
v něm začátek berou chyby, žal i hořkosti.“

Vyškovský praví: „Bez lásky jest život náš malovaný oheň.“

Hálek píše o srdci:

„Jest srdce divná květina,
jí nejvíc třeba rosy,
a jen když nebe příznivé,
pak krásné plody nosí.“

Grabbe napsal o něm: „Žena myslí hluboce, muž myslí dalece, jemu je svět srdcem, jí srdce světem.“

Bulwer dí o lásce: „V srdci ženy leží tak hluboká studánka lásky, že žádným stářím zamrznouti nemůže.“

Rubeš napsal o předmětu tom tyto pěkné veršiky:

Ovládá-li rozum mysl tvou a duši,
zůstaneš vždy tichý, klidný, jak se sluší.

Při zasnoubení a za doby nevěstenství.

„Krásněj kvete růže milená,
o prouteček pevný opřená;
sluncem ojasní se luna bledá,
každý břečťan jilmu hledá,
někoho přec každé srdce očekává,
po někom si nechtě zavzdychává.“

Věhlasný pěvec Kollár pěje o lásce
takto:

„Co jest láska? bída nevyhnutná,
protimluv je a host nehostný,
chladný oheň, smutek radostný,
sladká hořkost jest a radost smutná.“

V „Muze moravské“ nalézáme o lásce
tyto verše:

„Rovnost věku, statku, stavu,
hojná částka dobrých mravů,
zdraví, láska, náboženství,
šťastné působí manželství.“

Na jiném místě čteme tamtéž:

„Manželství, jež k cíli svazku
svého nemá ctnost a lásku,
nýbrž jen chlípnost a jmění —
brzo se v peklo promění.“

V „Českých besedách“ čteme:

Mnohem méně můžeme činiti pro své štěstí nežli
proti němu.

Při zasnoubení a za doby nevěstenství.

„Co se leskne, nebývá vždy zlato;
vzpomeňte si také v lásce na to.“

J. B. Štěpnička napsal: „Láska chatrč
v palác mění.“ A mistr v lásce, náš Čela-
kovský, připomíná ve své „Růži stolisté“,
by žádný Čech nezamiloval se do Němkyně,
těmito trefnými verši:

„Bůh mi svědek! byť by zcela
vtípem, vděkem, krásou těla
rovnala se bohyni,
nekochal bych Němkyni.“

Výroky tyto jsou zajisté tak jasny, že ne-
třeba nějakých k nim vysvětlivek; položili jsme
je zde proto, by laskavé čtenářstvo dobře si
je rozvážilo a co chce, z nich sobě vybralo.

Nalezl-li mladý muž předmět, který srdce
jeho naplňuje a jeho před zloději bezpečnou
schránku prázdnu nenechává, nechť pospíší
sobě, by téhož „se přidržel“ a vyvolenou sobě
pojistil. — Jest ovšem radno dříve zkoušeti,
zdali svolení rodičův a náklonnosti mladé dámy
dosíci lze. Z pravidla sotva který muž „uvázne“,
není-li této jist; snad že naskytne se příleži-
tosť při tanci, zvláště při cotillonu, by vyzvě-
děl, zdali mu kyne naděje se strany dámy
srdce jeho. — Svědomití a co možná na jisto

Mlčky snášej menší bědy,
neboť odpor snadno budí

jdoucí nápadníci zkoušejí štěstí svého dříve u rodičův anebo „vyzvědají“ u blízkých příbuzných a činí u nich slavné nabídnutí. Dosáhnou-li souhlasu nebo povzbuzení s této strany, mohou každé příležitosti k ucházení se užiti. Nabídnutí lze též písemně neb osobou prostředkující učiniti; což zvláště radíme nesmělým a ostýchavým nápadníkům a také těm, již sobě jisti nejsou. Odmítnutí bývá pak méně nepříjemno a trapno, stalo-li se písemně.

Při návštěvě za příčinou učinění návrhu konané je slavnostního vystrojení nutně třeba; budiž oblečen černý kabát, bílý nákrčník, jasné žluté rukavičky a černý klobouk, kterýž odložen býti nesmí. Téhož vystrojení také k zasnoubení užíváno bývá; tak též předpisem jest, při prvním pozdravu pěknou skvostnou kytici nevěstě podati, i později bude vždy takovýto dárek vítaný, avšak není pravidla pro volbu květín jako ve Francii, kde toliko bílých květů do kytky pro nevěstu užito býti smí. Přece však i u nás bývá o svatbě obyčejem, že nevěstě podáváme jen bílých květů myrtoových a oranžových.

Obyčejně dovoleno ženichovi, že smí denně nebo večer při čaji v domě své nevěsty několik hodin prodlíti. Dovolí-li, smí ji políbiti, jsou-li

větší trpkosti a boly,
jež do úmoru nás trudí.

však hosté přítomni, jest mu spokojiti se políbením ruky. Nemůže býti vůbec způsobeno dojmu protivnějšího, jako je-li dvě vroucně se milujících nuceno do nějaké společnosti jíti.

✓ Zasnoubenec prozrazuje skutečně málo vážnosti a jemnocitu, domýšlí-li se, že jeho nevěsta povinna jest, milkování jeho veřejně přijímati, nebo dokonce žádá-li, by tatáž opětovala. Není-li pán zdrželiv, jestiž na nevěstě, by s jemnou důstojností přílišnému jemnocitu odporovala, avšak nikoli smíchem nebo koketováním, nýbrž přívětivou vážností. Nevěstě stříci se jest, aby se zasnoubencem svým nikdy zcela samotna v pokoji nezůstala; jest jí tak si to zaříditi, by její zasnoubenec jen tehdy zavítal, kdy matka neb aspoň příbuzní doma jsou. Nebylo-li by však možná toho dosíci, bude moci přece aspoň mladší sestru nebo přítelkyni poprositi, by u ní zůstala. Také na procházce jest jí toho dbáti, by přiměřeně doprovázena byla, z pravidla bude vždy k tomu ochoten bratr, sestra, laskavý strýček nebo přítel. Nicméně bylo by proti dobrému mravu, kdyby mnoho se mluvilo o věcech, které jaksi samy sebou se rozumějí; v dobrém domě budou příbuzní nevěstini vždy toho dbalí, by chyb dopouštěno nebylo. Kdož by takovéto ohledy za

---

Největší sladkost lásky jest její vyznání.

Chování se po zasnoubení.

zastaralé nebo za zbytečné měl, vzpomeň si, jak často zasnoubení zničena nebo zrušena bývají, a jak moudře tudíž jednáno, bylo-li dbáno slušnosti a nebylo-li hřešeno proti dobrému mravu. Také bývá štěstí v lásce zasnoubenců trvalejší, nebyl-li hrubým zacházením jemný pel setřen. Vše, což z polovice zahaleno a z polovice zakázáno, podržuje vždy velikého půvabu.

Bylo-li zasnoubení uveřejněno, buď novinami nebo tištěnými, příbuzným a známým zaslánými oznámeními, očekávejme jakožto odpověď navštívky nebo také blahopřejné návštěvy. Tyto bývají opláceny po čtyřech nebo šesti nedělích; k rodinám odeberou se snoubenci společně, také ke všem přítelkyním nevěstiny může ženich s nevěstou jíti, avšak vždy dle shora vzpomenutého způsobu v průvodu osoby třetí. Pány navštěvuje ženich ovšem sám beze slavnostního vystrojení, tedy v obyčejném kabátě, rukavičky nechť má tmavé. Důstojníci mohou u pánů nebo též i v rodinách svých bližších známých konati návštěvy v čepici a v obyčejné uniformě. Nevěsta však budiž při prvních návštěvách svých vždy co možná nejlépe vystrojena.

Prve než kapitolu o zasnoubení ukončíme, poskytneme ještě některé dobré rady mladým

---

Co že duše moje nejraději má na zemi?

Když je beze skvrny a když ctnostmi stkví se všemí.

i starším pánům. Nechtějí-li, by i s dámami pomlouvání byli, ať vystřehou se, těmže příliš nápadně se kořiti a dvořiti, ať nedávají častými návštěvami do domu rodičů podnět k rozličným domněnkám a úsudkům, především pak nebudí náhlým vyzůstáním dána příčina k pomluvě, že by byli „koš dostali“. Zlý svět příliš nakloněn jest k tomu, že o milostné poměry právě „nemilostně“ se stará. Bohužel jednává se při tom často beztaktně a tvrdívá se drze pravdivost věcí, jichž velmi často z pouhé slušnosti vyvrátiti nelze. Lehkomyslně tvrdívají mnohé osoby smělym čelem o té neb oné mladé dámě, že namáhala se jistého pána sobě získati, i když tomu ani tak nebylo, nebo bez ostychu tvrdívají, že kdosi koš dostal, kdežto míněný ani se neucházel.

Společenské obcování velice se stěžuje, jestliže tímto směrem podezřívání platnosti nabývají, a bylo by přáti, by snahy lépe smýšlejících k tomu směřovaly, nemožnými je učiniti. Jistá dáma pravila při svém zasnoubení: „Bohu díky, že nebude moci nikdo tvrditi, že se chci stůj co stůj s kýmkoli zasnoubiti.“

O poskytování darů svatebních nedá se mnoho předpisovati. Mimo snubní prsten nebudí od ženicha ničeho očekáváno, můžef sobě

Učením je dlouhé živobyť,
příklady vždy kratším zdá se býti.

Dary svatební.

---

dárků svých zcela dobře ku svatbě ponechat. Přece však nějaký náramek nebo medaillonek s podobiznou vděčně přijat bývá. „Láska nebudiž nikdy závislá na darech, ale dar vždy na lásce“.

Ve Francii bývá koš svatební „corbeille de mariage“ velikým přepychem; nalézají se v něm rozmanitých darů, jakých u nás nebývá; skvosty a šperky veliké ceny, šály, kapesní šátky, vějíře, rukavičky, též šaty a klobouky nalézají se mezi dary svatebními; „corbeille“ není více košíkem, alebrž skříní. Ženich, jediný to dárce, často do dluhův upadá, by jen velmi skvostných darů poskytnouti mohl.

U nás na štěstí mrav a obyčej tak daleko nesáhají; ženich ovšem také darů poskytuje, přece však nedaruje půl výbavy.

Zvolí-li nějaký šperk za dárek svatební, bývá to vždy nejprůměrnější; při skrovných poměrech jest mu též dovoleno, něco užitečného darovati, přece však nikoli něco takového, co do výbavy přináleží. Vše, co do této patří, jest nevěstě samé obstarati, vždyť by se to vyjímalo, jako by ženich míchat se chtěl do práv nevěstinych, kdyby s věcmi výbavními se zabýval.

Při velikolepých poměrech bývá obyčejem

Kdo koho má rád, dá to darem znát.

Dary svatební.

z výbavy výstavu uspořádati, což mladým dámám vždy veliké potěšení způsobuje.

Velmi půvabně se vyjímá, vyloženo-li na dlouhých tabulích čisté, bělostkvoucí prádlo, pestrými pentlemi okrášlené, stříbro, šaty, ranní čepečky a nedbalky — přece však nevhodno bylo by, peřiny vystavovati.

Ve knížecích domech trvá takováto výstava obyčejně více dnův, a vydávají se vstupenky k ní, by nával obmezen byl.

V rodinách vzdělaných stavů nenechávají rádi pěkné věci příliš dlouho ležeti, již proto ne, že stoly a prostory nestačí a místa i jinak třeba.

Výstavní předměty vždy v předsvatební večer vystavovány bývají; stříbrná náčiní, skleněné a porculánové nádoby buďtež vždy od ostatních věcí odděleny. Prospěšno, by dárci k daru svému navštívenku vždy připojil, an jinak jména velmi snadno zapominána bývají.

Příbuzní a známí dobře učiní, shodnou-li se na darech, aby mnohé předměty příliš se neopakovaly. Užitečné věci buďtež jen od příbuzných aneb od přátel velmi blízkých darovány; přece však v novější době nebýváme ve věcech těch tak úzkostliví.

Kdož jen maličkostí poskytuje, ať zvýší

Výstava výbavní jest hlasatelkou zámožnosti nevěstiny.

Námluvy lidu českoslovanského.

cenu jejich pěknou básní nebo nějakým přívě-
tivým žertem. Je-li svatba vesela, bude zajisté
vše vděčně přijato; byla-li by snad truchliva,
což bohužel také někdy bývá, není ovšem ni-
čeho, co by s osudem takovým smířiti mohlo.

Nebude zajisté na škodu, zmíníme-li se ve
knize této též aspoň několika slovy o námlu-
vách a svatebním veselí našeho lidu česko-
slovanského, o jichž důležitosti básník náš
František Sušil takto dí: „Svatba na Mo-
ravě — a zajisté u všech Čechoslovánův — ač
se neslaví s takovou nádherou, jako na př.
u Rusínů v Haliči, přece jakožto jediná aka-
demia národní vezdy pozoru našeho hodnou
býti se ukazuje. Pravíme „akademia“, poně-
vadž se na svatbě netoliko zpívá a hrá, ale
také mnoho deklamuje či říká v promluvách
rozličných.“

Beneš Method Kulda sepsal spis
o „svatbě v národě Českoslovanském“ jednající,
z něhož s laskavým čtenářstvem tolik sdělíme,
kolik bude třeba, by poznalo staré zvyky a oby-
čeje národní při svatbě, jež ovšem velice se
liší od mravův a způsobů ve zpanštělých rodi-
nách za našich dob bohužel až příliš obvyklých
a vždy cizotou, nejvíce z Němec k nám přine-
šenou, zapáchajících.

Starých zvykův a obyčejů sluší šetřiti.

Námluvy lidu českoslovanského.

V kapitole této zmíníme se toliko o námluvách. Námluvy se obyčejně konají u rodičů nevěstinych ve čtvrtek před první prohláškou na večer, ani již lidé mladí, ženich a nevěsta, se byli dříve umluvili. V domě otce nevěstina již o chvíli spíše shromažďují se řečník, dva svědkové a kmotr nevěstin. Když se ví, že již pohromadě jsou, přichází ženich se svým otcem a kmotrem, se svým řečníkem a se dvěma svědkoma. Obyčejně zastupuje kmotr a starosta místo svědků. Starosta čili představený obce s písařem obecním bývá vezdy přítomen. Řeči před sepsáním svatebních smluv mluvené poslouchají také ženské, totiž manželky přítomných mužů, s matkou nevěstinou stranou na lavicích tiše sedíce, any přítelky nevěstiny, napotomní družky svatební, s nevěstou ve světnici nebo v komoře vedlejší s největší napnutostí dveřmi přivřenými naslouchají a nepozorovány jsouce nakukují.

Na Hané celý den strojením ženicha a šperkováním koní stejné barvy a výšky se tráví; dáváť se na ně uzda nová, nářadí nové, zvonečky či hrkavky mosazné. Nejvíce hlavy jejich ozdobují se červeným sukem, které hedbávím prošíváno jest, stužkami a chocholkami. Takto jedou, ani se byli napřed posilnili a

---

Dal jsem sobě v Velešově psaní psát,
abych mohl Aničku svou vyjednat.

sebe i koně žehnali, do domu nevěstiných rodičů.

Řečník ženichův napřed sám jde do svět-nice čili do jizby, v nížto strana nevěstina již shromážděna jest, ani ostatní s ním přišlí v síni státi ostali, a počne řečniti. Na řeč jeho odpovídá řečník nevěstin za stolem sedící. Po té řečník ženichův se ukloniv vychází do síně a hned přivádí ženicha s otcem a se svědky. Ženich postaví se řečníkovi svému po levém boku, otec pak a svědkové usadí se za stolem na místa vykázaná. — Jakmile se všechno to beze všeho mluvení uspořádalo, počnou řeči obou řečníků. První slovo má řečník nevěstin. Řeči ty bývají obšírné a žertovné, větším dílem rýmované. Když byl řečník nevěstin pronesl: „Poznal jsem, že Vaši vůli žádný odpor nerozpůlí; do tichého půjdu stanu, dovedu vám vzácnou pannu, abychom se dověděli — chce-li?“ jde do vedlejší světničky nebo komory, v nížto nevěsta se svými družkami jest, a vyvede za ruku jednu z družek těch, kterouž řečníkovi ženichovu představí. Týž praví, že k panně té se nepřiznává, že není to podle umluvení milá Ráchel. A proto zavede opět řečník nevěstin pannu do komory a vyvede odtud starou osobu ženskou za chudou přadku přistrojenou s pře-

---

Už je vyjednána u faráře pána,
moje Anna, ctnostná panna, ctnostná panna.

slicí v ruce, divně oblečenou a ušpiněnou. Když byli řečníci a stařena promluvili, vytáhne ženich, aby se dotěrné stařeny zbýl, z kapsy peníz a vstrčí jí ho do ruky. Přadka vezme svou přeslici a uteče do kuchyně nebo do komory nazpět. Po té táže se řečník nevěstin řečníka ženichova, zdali nemá snad hlad nebo žízeň a vybízí hospodyně, by chleba dala a do skleniček vody nalila. Domáci hned nesou chléb, sůl a vodu; hospodyně drží na pecně klesák podávajíc ženichovi, řečníkovi a průvodcům jejich. Avšak žádný z hostů ničeho se netýká a každý kloně se ustupuje. Když pak byl řečník ženichův podotknul, že v té chvíli ni vody, ni chleba jim není třeba, a když se bylo ještě více řečí vystříдалo, a řečník ženichův přítomné byl požehnal, odchází po krátké řeči řečník nevěstin pro nevěstu do vedlejší jizby, odkud ji svátečně, ale jen po domácíku oblečenou, s jednoduchým rozmarýnovým věnečkem na hlavě vyvádí, ji naproti ženichovi staví, pak opět řeční a nevěsty se táže, zdali sama bez nucení dobrovolně zasnoubení s panicem tím slavití chce.

Jakmile dcera vyřkne „ano“, buď otec sám buď poručník, není-li otce nevěstina na živě, nebo kmotr, a v nepřítomnosti jich řeč-

---

Hory, hory, hory jsou, za nimi se vršky pnou;
kdo chce pěknou ženu měť, ten si musí pro ni jet'!

Námluvy lidu československého.

ník přistoupí a vloží pravou ruku nevěstinu do pravice ženichovy a má k nim snubní řeč, kterouž končí přáním.

Po řeči této podepíší se satební smlouvy obyčejně již vyhotovené. Potom nevěsta i ženich za věno a obvěno políbením ruky se poděkují, a nevěsta dává ženichovi na talířku rozmarýn a šátek — význačný to dar, jelikož rozmarýn znamená žádost nevěstinu, by mu vezdy až do smrti voněla; šátek pak býti má znamením úvazku lásky věčné ve stavu manželském; a spolu též naráží na pot pracovitosti a na slzy, bez nichžto nižádný stav na světě býti nemůže; šátkem podaným nevěsta tudíž se zavazuje, že chce s manželem pot pracovitosti sdíleti a jemu svou laskavostí slzy nevyhnutelné stírati.

Ženich vděčnost svou nevěstě jeví podáním jí stříbrného dvouzlatníku, čím se zaručuje, že bude povždy svědomitě o výživu její pečovati.

Nyní následuje večere, jíž účastní se všichni přítomní a sezvaní hosté.

Ježto pak v našem národě Slovanském nikdy bez písní býti nelze, mají i námluvy v národě našem své zvláštní a pěkné písně národní.

Vyletěla holuběnka od sousedů z okyňenka.

Polétala hore dolů k šohajovi na stodolu.

Námluvy lidu československého.

Kéž by krásné tyto obřady z vesnic a dědin našich nikdy nevymizely, a kéž by též naši venkovští měšťáci zmoudřeli a k rozto-
milým a krásným obyčejům předků svých se
navrátili!

Hoj husičky chocholaté, matičko má, já se vdám.
Nevdávej se děvče zlaté, až já ti jich podšklubám.

VI.

Malý kruh.

Jak jest členům rodiny mezi sebou se chovati.
Potkávání se na ulici. Pozdravy a promluvy.

Člověk dosáh' vysokého
stupně lidské dokonalosti,
naleznul-li štěstí svého
u výkonu svých povinností.

Necker.

Rozumí se samo sebou, že jest nám méně
nuceně se chovati, žijeme-li v malém kruhu
nebo ve kruhu rodinném. Přece však nepřipustíme nikdy, bychom z nedbalosti obviňování
býti mohli. Nekolíbejme seslí, neopírejme se
lokty o stůl, nezabývejme se nosem neb uchem,
nepoložme nikdy šátek kapesní na seslí, tím

Ve lásce se známe, že se rádi máme;
v přízni zas se rádi máme, že se známe.

V méně na stůl, nežijeme šumotem, alebrž přikrejme tuto nepřemoženost svou buď rukou nebo ještě lépe čistým šátkem kapesním. Neslušno jest nožíkem nehty sobě čistiti, vlasy česati, nebo v zubech štourati. Rodiče a vychovatelé měli by přísně přihlížeti k tomu, by již v dětském věku před těmito chybami varováno bylo, tak aby takovéto zlé návyky později mrzutostí nezpůsobovaly. Komenský ve svých „Pravidlech mravů“ dává tato naučení: „Tělem přímě stůj. Tvář nebudiž zasmušila nebo zamračena, ani vyjevena nebo měniva, nýbrž mírněna veselou skromností. Čelo hladké buď, nesvraštělé. Zrak nebudiž nejistý, kosý, rozkroucený, všetečně sem tam roztoulaný, nebo, kdo ví, nač utkvělý, než vážný a vždy k tomu, s nímž mluvíš, slušně obrácený. Chřípě čisté buď. Líce nikoli vypoulené, ale vždy v přirozeném položení. Neměj ústa otevřená, rozšklebená, vyšpuhlená nebo silně zaťatá, nýbrž pysky mírně se dotýkajícími ústa zavírej. Pysků nezatínej, tím méně jazyk vyplazuj neb ukazuj. Šíji rovnou měj, nekloně jí na jednu stranu. Plíce stejně zvýšené měj, nemaje rámě jedno vyšší, druhé nižší. Rukama nehrej t. j. ani jimi v hlavě se neškrab, ani v uších, ani v chřípích nedubej, ani vlasů neskrucuj nebo něco podobného,

Prostá milostnost a pravá dobrá vůle jsou nejvyšší vlastnosti lidské.

něco nejapného nedělej. Stojíš-li, přímě stůj, stoje na obou nohou, nikoli na jedné jako čáp, nemaje nohy rozkročené, než mírně sražené. Když sedíš, slušně seď, neopíraje se hřbetem o stěnu, ani lokty o stůl, nekloně se na jednu stranu a neklátě pod sebou nohama. Překáží-li ti slína v ústech, vyplij ji, avšak odvrátě se, abys někoho nepoplil. Pořád uplívati šeredné, slínu polykati hovadské jest. Udá-li se zívati, kýchati nebo kašlati, buď rovněž se odvrát, nebo dej ruku před ústa a mírniž hlasitost.“

Také by synové neměli sobě nikdy dovoliti ve společné světnici rodinné kouřiti nebo v karty hráti, nebyli-li zvláště k tomu vybidnuti. Za to dcerám jest dovoleno, ve společné světnici rodinné a v menších kruzích lehkou práci vždy se zabývati, přece však nikoli punčochy zastehovati nebo košile látati. Jest zajisté velikého uznání hodno, zabývají-li se prací takovou, avšak měla by se děti buď v ložnici nebo časně z rána, kdy vyrušovány nebývají. Pletení punčoch, háčkování, vyšívání a podobné jiné práce jsou okrasou rukou ženských.

V menších kruzích bývá obyčejem, všeobecně tak se baviti, by všichni, přisednouce k čaji, snadno zábavy účastniti se mohli. Avšak též vhodno bývá, věnujeme-li pozornost zvláště

Chceš-li do nekonečna se dát,
omezenost' musíš prve znát.

Život domácí.

---

své nejbližší sousedkyni, přece však není dovoleno příliš hlasitě mluvit, ani bychom tím ostatní hosti obtěžovali; avšak také není slušno šepotati, ani bychom snadno za tajnůstkáře pokládáni býti mohli. Je-li však vysoce postavená osoba přítomna, pokládáno by bylo za velmi nevhodno, kdyby vedlejší rozmluvou soustředění pozornosti všech do pozadí pošinuto býti mělo. V takovýchto případech jest nám pozorně naslouchati a spokojiti se tím, naskytne-li se nám příležitost, dobře volené slovo do všeobecné zábavy v pravém okamžiku vmísiti. Dovolíme-li sobě však nějakého odporu, budiž aspoň ohledů plný a více žertovný.

V kruhu domácím vyhýbejme se též všem hádkám, všelikému bouření a odmlouvání. Ve „Mravných poučováních“ K a t ó n o v ý c h čteme:

„Pilně varuj se řečí proti řečným dávati v půtku. Jestliže hněv prudký proti tvým tě napadne domácím, měj se na uzdě, není s pochvalou, lvem v svém domě býti.“

A Vyškovský o obcování s domácími takto píše: „Kdo sobě mezi bratry a sestrami nezbedné a surové obyčeje navyknul, tenť jistě nezbedně a surově počínati si bude v obcování

Neumírněnost v dvornosti a mluvení
nejprv úsměv budí a pak unavení.

s cizími. Obcování domácí budiž celé sličné, celé milostné a celé svaté. Když napotom opustí člověk svůj domov, nalezne u ostatních příbuzných i u cizích společníků vážnost, lásku a víru ve ctnost, což ovoce jest ustavičného cvičení se v důstojném smýšlení.“

Mají-li rodiče příčinu, vzrostlou dceru nebo syna přísně pokárati, měli by to vždy tak zaříditi, by nikdo přítomen nebyl; také malé děti u přítomnosti jiných trestati, není prospěšno. Není dobrou vychovávací methodou, děti pokořiti; také na hosti vždy trapný činívá dojem, trestáme-li nebo plísníme-li děti v jejich přítomnosti. Rodinný kruh měl by právě pěstováním souladu a dobrého mravu pocít volnosti vždy buditi a útočištěm míru a spokojenosti býti. Taktéž nemilo, býti přítomnu, je-li služebnictvo plísněno a vaděno; můžemeť se ukázati přísnými, avšak nevykročmež nikdy z mezí zdvořilosti. Tím rozhodněji dbejmež toho, by čeládka povinnosti své konala, zvláště by nebyla důvěřlivou a nezpůsobnou a k dětem nezdvornou. Dávati čeládce zpropitné je zlovyk, který by měl býti odstraněn; neboť pro mnohého hosta trapno bývá, má-li skrovné prostředky, nebo jestliže sobě drobných peněz nezaopatřil. Kdo hostiny dává, měl by čeládce

Kdož lidi neznají, ti se jich bojí,
kdo se jim vyhýbaj', proti nim brojí.

Chování se na ulici.

přísně zakázati, peněžité dary přijímati a měl by raději sám malé odměny jí poskytnouti.

Potkávání se na ulici, jakož i pozdravy a promluvy vyžadují též malé úvahy. Komenský tato o tom dává naučení: „Po ulicích a kdekoli před lidmi mírně se chovej, aby nikdo neměl, co by vytýkal. Chůze budiž pořádná, ani loudavá, by svědčila o lenivosti, ani rychlá a příliš prudká, by lehké mysli nejevila. Kráčeť pak, stejně hýbaje nohama, neposkakuje, neházeje rukama, netluka do boků, neohlížeje se vzad ani v stranu.“

Páni, hůlky nebo deštníky nosící, nesmějí těchže nikdy pod páže bráti, ano by to pro jiné nebezpečno býti mohlo; mimo to nevyjímá se to hezky, tím více střežme se věcmi těmito ve vzduchu mávati. Skutečné holi smí elegantní pán toliko na cestách a při stoupání na kopce užívati, jindy jen hůlčička budiž v jeho ruce, též bičík a ostruhy může míti, chce-li právě vyjeti nebo stoupl-li s koně. Na ulici nestůjme, neohlížejme se na všechny strany, alebrž konejme cestu svou rychle, při čemž držíme se rovně a jděme slušně, nohy nedávejme do vnitř, ruce nikoliv do zadu. Krátkozraký užívej tak zvaného „štipáku“, oněch sklíček, jež na řetízku

Nedělej se velkým, buď vždy ctnostným,
miluj samotu a nebuď sprostým.

nebo na šňůrce upevněny jsouce mezi nos a oči se vtiskují. Potkáme-li však dámu, a promluví-li tato k nám, budiž štipák ihned odstraněn.

Pánovi nesluší nikdy k dámě své známosti dříve na ulici promluvit, dlužno mu však pozdravit, při čemž může ovšem na okamžik zůstat státi a očekávati, má-li táž v úmyslu s ním do řeči se dáti. Obyčejně podá mu zlehounka ruku a promluví k němu několik slov, při čemž jest mu klobouk v ruce držeti. Chce-li pán dámu doprovázeti, jest mu prve o její svolení k tomu prositi; potom opět klobouk posadí na hlavu a jde po levé straně dámy tak dlouho, jak tomu čas a okolnosti dovolují. Při odchodu jest mu ovšem zdvořile se poroučeti. Zcela tak mladému muži chovati se sluší, potká-li svého představeného, nebo velmi vznešenou osobu.

Je-li pán ve společnosti druhého, mimojdoucí pány pozdravujícího, jest mu totéž činiti, aniž by se však na ně díval. Zůstane-li společník jeho státi, a mluví-li dámy s ním, jest mu buď druhého pána představit, nebo týž zůstane v jisté vzdálenosti s kloboukem v ruce tak dlouho státi, až se dámy vzdálí. Budiž tu zároveň podotknuto, že dámy spolu nepozdravují, je-li pán v jejich průvodu ode druhého

---

V ctnosti leží cena života, nikoli v dlouhověkosti.

Plutarch.

pána pozdraven, ovšem pakliže téhož právě neznají.

Je-li úzkou cestu v průvodu dámy nastoupiti, nechává pán tytéž vždy napřed jíti; totéž platí i o jiných vznešených osobách. Nastane-li však tlačení nebo shluknutí lidu, jest pánu jíti napřed, aby volného průchodu zjednal, přece však dlužno totéž prve zdvořile oznámiti. —

Na úzkých schodech jest pánu tolikéž před dámou jíti, na širokých schodech může vedle ní jíti, ale nikdy daleko za ní, což by bylo velmi neslušno, a žádná dáma by toho ani nepřipustila, již proto ne, že jest jí se obávati, že by spodniček její viděti bylo.

Dámám jest veliké tísní co možná nejvíce se vyhýbati, any v téže slušnost i zdraví ohroženy bývají.

Taktéž jest dámám veřejným místnostem se vyhýbati, je-li se obávati, že by špatná společnost tam býti mohla.

Zařízení těchž bývá často velmi elegantní, tak že snadno svedeni býti můžeme.

Ve velikých městech v ohledu tom zvláštních jest pravidel.

Velký jest jen ten, kdo může, co chce; ale kdo chce, co může, jest moudrý.

Iffland.

Chování se na ulici.

Dámy smějí odvážiti se, do takových místností jíti, které důstojníci v uniformách navštěvují.

Odloží-li však v takové společnosti pánové tito důstojnický svůj kabát, bývá obyčejně společnost ta pochybnou.

Co slušné jest, to se hodí času i osobě.

Cicero.

VII.

Ve veliké společnosti a na plesích.

Užijme radosti, ještě jest čas,
prve než starostí sšedivi vlas.
Užijme radosti prchavých let,
dokud nám mladosti nesvaďne květ.

K. J. Erben.

Host u hostitele dobrého se dobře má ;
s hostem dobrým, vtipným zábava je rozmlá.

Trojan.

Došlo-li nás pozvání, jest nutno oznámiti, přijímáme-li je čili nic. Žijeme-li ve velikém městě, nejlépe bude, učiníme-li oznámení své navštívenkou nebo korrespondentkou, v menších městech, anebo bydlíme-li náhodou na blízku, můžeme buď sami nebo sluhou oznámiti, že se

---

Muži dělají zákony a paní modu.

Veliká společnost a ples.

osmělíme přijíti, nebo že bohužel není nám možná, jsouce zaměstnání nebo jinak zadání, pozvání účastnými se státi. Obyčejně bývá na pozvánkách doba udána, kdy jest nám se dostaviti, přece však přichází se pravidelně o malou půl hodinu později, než určeno bylo. Toliko k obědu dlužno v určitou hodinu se dostaviti, ano by pro pokrmy nebylo s prospěchem, kdyby všichni hosté opozditi se chtěli. Ve veliké společnosti však, zvláště v takové, kde se tancuje, jednostejno, přijde-li se později nebo časněji. Mají-li však dávána býti rozličná představení, živé obrazy nebo divadla, pak ovšem již ve vlastním zájmu radno, bychom v čas se dostavili.

Jakmile do místností slavnostně osvětlených vstoupíme, učiníme s kloboukem v ruce všeobecnou poklonu a hledíme k hostitelce se přiblížiti; kdož krátkozraký je, smí ovšem skliček použiti. Po několika zdvořilých slovech odvrátíme se od ní s poklonou a ohlédneme se po známých. Chceme-li tančiti, odeberme se mezi mladé dámy, a dejme se jim představit; není-li právě nějaký známý pán přítomen, poprosme domácího pána nebo syna jeho, by nás představil. Známe-li jen několik dám, můžeme se ostatním představití dáti. Budiž zde ihned

---

Odpouštíme často těm, kdo nás nudí, ale těm nikdy odpustiti nemůžeme, jež my nudíme.

Chování se při tanci.

podotknuto, že mladá dáma nikdy pánem představena býti nesmí, ač není-li týž zcela blízký příbuzný její. Též nesmí nikdo představen býti, kdož za to výslovně nežádal. Vznešenější nebudiž při představování nikdy první jmenován, nýbrž vždy mladší a ne tak vysoce postavený nebo nejpozději příšlý, dáma nebudiž jmenována pánovi dříve, leč je-li týž panujícím knížetem nebo hlavou crkve nebo princem.

Vybízí-li pán dámu k tanci, je mu říci: „Smím si dovoliti, tuto polku, čtverylku nebo valčík s vámi tančiti?“ Můžeš-li teprv k pozdějšímu tanci na lístek dámin poznamenán býti, budiž náležitě dbalý čísla a nezapomeň pro tanečnici přijíti. Do řad tancujících vede pán dámu po pravé straně, též dovoleno, zvláště je-li veliká tíseň, rámě jí nabídnouti, by ji do kola zavedl, ač méně obvyklo to bývá. Nebývá však tak snadno, jak se domníváme, a potřebí k tomu zvláštní slušnosti a jistoty, chceme-li dámě nabídnouti rámě a býti bezpečni, že nebude nám odřeknuto.

Ve třetím oddíle bude pojednáno o moderních tancích, pročez obmezíme se tuto jen na nejnutnější. Smíme vůbec jen tehdy tančiti, jestliže aspoň poněkud snesitelně tančíme a v tanci

---

Uč se z nejhoršího dobrému, ale zlému nikoli z nejlepšího.

Veliká společnost a ples.

cvičení jsme byli. Špatný tanečník stal by se své dámě nesnesitelným a sobě by zábavy nezpůsobil. V přestávkách hledmež rozmluvu a lehoučkou zábavu rozepřísti, ale nelibujme sobě v lichocení, nejsme-li s to, jemně je podati, jsouce dbalí Katónova poučení: „Oulisných se řečí vždy varuj pochlebně lahodných.“ Taktéž nedovoľmež sobě žertů, nejsme-li s dámou důvěrněji známi. Zdrželivá, vážná rozmluva zajisté lepší dojem na vzdělané mladé děvče učiní nežli prázdné frase a drzé žerty, při nichž sotva co mysliti sobě můžeme. Upozorňujeme opět, že nemáme příliš hlasitě mluvit, nýbrž i když zřetelně, přece přitlumeným tonem, přejeme-li sobě, by řeč naše byla důrazna. Taktéž smích náš nebuď příliš hlasitý, již častější usmání se je nevhodno, ano pak neúčinkuje již, i když se ho v pravý čas užije. Ukončen-li tanec, je nám dámu opět na její místo zavésti; sedí-li její matka snad na blízku, nechybíme, požádáme-li, bychom byli představeni; ovšem že dostačí též, učiníme-li téže němou poklonu, nepřejeme-li sobě s rodinou své tanečnice ve bližší styk vejíti.

Ve velikých společnostech obyčejně nyní ke stolu se nezasedá, alebrž jídla rozložena bývají na dlouhých stolech „buffet“ (nálevna)

Chceš-li, by tě každý miloval,
mlč a dbej, bys hádkám výhost dal.

Veliká společnost a ples.

nazvaných, kdež si něco vyběřeme, na připravený talíř položíme a jsouce nožem a vidličkou opatření k vedlejšímu stolku pak se posadíme, ač nedáme-li přednost tomu, stojíce jísti. — Páni bývají obyčejně od mladých dám požádáni, aby jim jídel vybrali a přinesli; ovšem že není to vždy lehkou úlohou a proto hleďmež jí, seč síly naše jsou, vyhověti. Nejprv přinesme žádaná jídla teplá, ana by tato později vystydla a potom snad k jídlu nebyla. Ale střežme se k pečení sladkou omáčku vzítí nebo k salátu rosolu s mlékem připraveného (blanc-manger) přimíchati. Taktéž budme opatrnými, přinášíme-li jídla a naléváme-li vína a jiných nápojů, bychom hedbávné šaty starších dám, obyčejně též blíž „buffetu“ meškajících, nepotřísnili. Vlečky jsou ovšem pánům velice na obtíž a bývají přecasto příčinou poškození, když pánové sobě a jiným pokrmy a nápoje opatřují. Radno jest, abychom obého mírně požívali; zajisté nedostalo by se nám opětného pozvání z domu takového, kde jsme se v mezích slušnosti nedrželi, pijíce nebo dokonce jídel příliš hojně požívající. Kdo větší a déle trvající požitek míti chce, ať je především v požívání mírný, nehledě k tomu, že tělesně nejlépe se máme, jestliže jsme dobrého příliš

Nikdo na světě tolik zla nám nepřipravuje, jako my sami sobě.

Poroučení se při odchodu ze společnosti.

účastnými nebyli. Nepřítel zdraví a dobrého rozmaru „bolení hlavy a zmalátnělost“ vyzůstanou pak.

Po ukončení veliké společnosti nebo plesu rozcházejme se co možná beze hluku a střežme se na ulici povyk dělati, nebo podobných nezbedností se účastnit. — Ostatně není vždy potřeba hostitelům se poroučeti, zvláště není to nutno, je-li ještě mnoho hostů přítomno; staly-li se však dvorany již vyprázdňeny, a můžeme-li za to míti, že pozorováno bude, vzdálíme-li se, pak ovšem slušno by nebylo, kdybychom se vzdálili, aniž bychom se byli odporučili pánovi domu neb jeho choti nebo příbuzným. Za několik neděl po velikém plesu nebo slavnosti jest doporučení hodno, opět návštěvy dělati; můžeme však též takový čas k nim zvoliti, kdy víme, že nikoho doma nebude, jde-li nám ovšem jen o to, bychom dvě obvyklých navštívenek odevzdali. Ostatně též dovoleno, takovýchto děkovacích návštěv nechati a raději ku konci nebo na počátku společenské doby v těch domech návštěvy dělati, kde pozvánu býti sobě přejeme.

Ostatní předpisy svědčí skoro výhradně jen mladým pánům; mladým paním není ani třeba pravidla předpisovati, dle nichž na ple-

---

Ctnost, jež střežena býti potřebuje,
stráže opravdu nezasluhuje.

sích a ve společnostech jim chovati se jest; neboť nikdy samy k nim se nedostavují, uýbrž jen vždy pod ochranou a vedením matek, starších sester aneb jiných příbuzných; taktéž podotkli jsme již, že mladým dámám mnohem snadněji jest ve společnosti se pohybovati, poněvadž vždy trpněji chovati se mohou nežli páni. Avšak chceme přece některých pokynů jim uděliti zvláště pro případy pochybné.

Mladým děvčatům jest veleprospěšno, nebývají-li příliš záhy do společností uváděna. Ale bohužel za našich dob učí se děvčata příliš brzo tancovati a vyšňořují se jsouce ještě dětmi okrasami vzrostlých.

Na plesy, daleko přes půlnoc trvající, neměla by mladá děvčata před dosažením osmnáctého roku choditi, any na nich zdraví jejich, krása a vnady snadno v nebezpečenství přicházejí. Dr. Filip Stanislav Kodým napsal ve své „Zdravovědě“ o tanci takto: „S ženskými na procházku mnoho není, ty jsou hned unaveny, ale za to tančiti — vydrží třebaš do rána. Tanec vlastně není nic zlého; ba přáli bychom našim domácím usedálkám, aby měly každý týden svůj taneček, aby si alespoň od-tancovaly, co neuchodí. Jediné co se nám při takových tancích nelíbí — vlastně při bálech —

Je-li krása s cudností spojena, je pravou krásou; jinak jest toliko pouhou vнадou.

Informatorium školy mateřské.

Sepsal Jan A. Komenský. K novému vyd. upravil prof. Jos. Kořínek.

S podobiznou a životopisem spisovatele.

Cena 50 kr., skvostně váz. se zlatou ořízkou 1 zl. 50 kr.

Vilimkáv týdenník „Hospodář“ píše v č. 11. dne 13. března 1873 takto :

„Spis tento jest *perlou* naší vychovatelské literatury a jedná o tom, kterak děti v útlém mládí vedeny býti mají, aby i tělesně i duševně prospívaly. Knižečka ta neměla by zajisté v žádné rodině scházeti, a pravdiva jsou slova zkněného vychovatele, ředitele učitelského ústavu Jana Lepáře, že by „*každá matka měla spis ten dceři své, vracející se od oltáře, darem dáti k upomínce, poučení a trvalému užtku*“. Slova tato činí další doporučení zbytečným; proto podotýkáme ponze ještě, že úprava knížky té velmi sličná a cena 50 kr. velmi *upatrná* jest. Kéž se dožije knižečka ta brzkého opětného vydání.“

PĚSTOUNKA

čili

Vychování malých dětí mimo školu.

Sepsal Dr. Fr. Mošner.

Druhé vydání opatřil Fr. A. Zeman. S podob. spisovatele.

Cena 80 kr.

„Ženské Listy“ píš v č. 7. dne 1. července 1874 mezi jiným :
„S citem a *důmyslem nerůdným* pojal p. spisovatel myšlénku *laskavého, správného a důsledného* vychování malých dětí před školou, školáčků mimo školu a všech dohromady v mravnosti a v praktickém životě. Málokterý spis jest s to, poskytnouti *tolik dobré rady, praktického návodu a srdečného povzbuzení* jako tento. Jmenovitě *odporúčujeme* tuto knihu opatrovnícům našim. Od ní nechť přijme *každá přitoxený, mšrný, laskavý a lidumilný směr*.“

Nauka o domácím hospodářství.

Sepsal professor Prokop Procházka.

Cena 1 zl.

„Beseda učitelská“ píše v č. 42. dne 15. října 1874 takto :
„Díle to sepsané *obratným* spisovatelem rozličných článků, do oboru domácího hospodářství náležajících, *poslouží dobře* nejen školám hospodářským, průmyslovým a dívčím, nýbrž i učitelkám, hospodyním a všem, kdož hospodářství domácí s prospěchem spravovati chtějí.“

Německo-české názvosloví

při vyučování ručním pracím ženským
na školách obecn., měšť. a průmyslových.

Péčí Pražské Budče sestavily učitelky průmyslové školy ženského
výrobního spolku českého pomocí Fr. Špatného.

Cena 10 kr., poštou 12. kr.

„Občan“ píše v č. 69. dne 25. srpna 1878:

„Fr. Špatný sestavil nám již mnoho názvosloví a to na
Ukázku učitelky literatury české. Z názvosloví pro ruční práce mohlo
svědčící naše učitelky pilně čerpatí a zastaralé názvy při ruční
pracích opravovat. Učitel s *výhodou* chápatí se názvoslo-
ví může, kdykoliv o domácnosti mluvíti mu bude. Úprava knížky
jest *praktická i sličná.*“

TANEC

se stanoviska theoretického a esthetického.

Stručný návod propravou k praktickému vyučování. Sepsal *Karel*
Link, král. český mistr taneční. Česky od Em. Züngla.

Druhé vydání.

Cena 80 kr., skvostně váz. 1 zl. 40 kr.

„Šumavan“ píše v č. 43. dne 24. října 1874:

„*Sličná knížka tato* jsouc v literatuře naší *jedinou* zaji-
stě *vhodně* vítána bude od *tancemilovné mládeže*, již *odporučuje*
jak *obsahem tak velmi vkusnou úpravou.*“

Proč a kterak máme zdraví dětí šetřiti?

Učitelům a rodičům českoslovanským k bedlivé úvaze

— podává prof. *Jos. Klíka* v Pardubicích.

„Jen v zdravém těle zdravý duch!“

S 22 vyobrazeními.

Cena 50 kr.

— Schválil Spolek lékařů českých v Praze. —

Pedagogický měsíčník „Škola a život“ píše o dílku tomto
v sešitě IX. r. 1872 na str. 287. takto:

„Spisak tento na *dobrých* zásadách je osnován *skutečně*
bedlivé úvahy zasluhuje, i přáli bychom mu, aby zavítal *netoliko*
do rukou učitelů, nýbrž rovnou měrou i do *domácnosti* samé, kde
posud dílem z nedbalosti, dílem z nevědomosti proti zdraví dětí
zhusta se hřeší.“